

ПОСТ «СЛОВА ПРОСВІТИ»

— Будівництво української гімназії у Сімферополі буде завершено до 15 серпня — на два тижні раніше запланованого строку, — запевнив президент будівельної фірми «Консоль» Володимир Константинов. Урочистий день відкриття відбудеться 1 вересня.

Чітко розписаний по днях і годинах технологічний графік виконується з випередженням. Будівельники вийшли на фінішну пряму. Елегантний фасад новобудови та майже всі корпуси модерного учбового комплексу гарної архітектури вже виблискують широкими вікнами. 500 майстрів завершують монтаж останнього корпусу, скрізь — у приміщеннях і на прилеглий території — розгорнуто масштабні опоряджувальні й оздоблювальні роботи. Мостять доріжки фігурними плитками, розбивають вигадливі газони.

Тим часом триває відбір майбутніх гімназистів.

— Кожен учень-абітурієнт повинен добре знати шкільну програму, володіти українською мовою і написати нею твір, — говорить директор гімназії Наталія Іванівна Руденко. — Під час іще одного іспиту — співбесіди — претенденти демонструють свою обдарованість, вихованість і водночас розкутість. При відборі до початкової школи з дітьми спочатку працювали психологи, які проводили тестування. Досі в нас було лише два перші класи. Більше не дозволяли затісні умови колишнього дитсадка. З огляду на значну кількість бажаючих, у новому навчальному році відкриємо вже чотири перші класи, по два других, третіх і четвертих. Отже, набір до початкового ступеня збільшився удвічі — від п'яти до десяти класів. Конкурс — два-три учні на місце був при формуванні шостої та сьомої паралелей. Найбільший наплив бажаючих — вісім осіб на місце — був у стар-

НОВОСІЛЛЯ ОМРІЯНОЇ ШКОЛИ НЕ ЗАБАРИТЬСЯ

ших класах. Усі спрагли до них потрапити склали іспити з української мови, літератури, а бажаючи навчатися у профільному економічному класі — ще й із математики. Сьогодні середній конкурсний відбір досяг трьох-чотирьох претендентів на одне місце. Це свідчення популярності цього сучасного українського навчального закладу, якого так не вистачало Криму.

Високий престиж елітної сімферопольської української гімназії Наталія Іванівна пояснює, у першу чергу, гарною підготовкою кадрів з усіх предметів. Тут працюють учителі першої й вищої категорії, більше годин, ніж у інших школах, відводиться на різні дисципліни. Діє понад 20 спецкурсів, гуртків та спортивних секцій. На позакласних заняттях гімназисти вивчають україно- й краєзнавство, основи журналістики, інформатику, програмування (відтепер матимуть чотири комп'ютерні

класи), кримськотатарську мову, фото, дизайн, моделювання одягу... Займаються керамікою, макраме, ліпленням, опановують навички гідів-перекладачів. Незмінно цікаво проходять засідання клубу інтелектуальної творчості, театральної, танцювальної студій. Після новосілля буде облаштовано велику актову залу з кімнатами для репетицій, радіорубкою, костюмерною — тобто масштабний театральний блок із кабінетами для музики та співу. Діти навчаються гри на сопілці, гітарі, фортепіано, займаються легкою атлетикою, волейболом, баскетболом, художньою гімнастикою, тенісом, плаванням (тепер уже в двох нових басейнах та в двох спортзалах).

Кожен обирає заняття до душі. Охоче й успішно дітвора бере участь у різних конкурсах та олімпіадах, зростає кількість переможців, володарів перших місць в Україні. Частими гостями

тут бувають відомі люди країни. Першою в Криму українською гімназією серйозно опікуються Фонд «Відродження», Інститут Українознавства, Український гуманітарний ліцей імені Тараса Шевченка в Києві, Київський, Львівський, Таврійський національні університети. Значну допомогу надає кримський уряд.

— Після новосілля працюватимемо за програмою «школи повного дня», — говорить Н. Руденко. — Тобто, після уроків гімназисти перебуватимуть під наглядом педагогів до 18-ї години. Устигнуть не лише виконати домашні завдання, а й по-займатися на кількох спецкурсах, у гуртках за інтересами, в секціях. Зважте, учні заощадять не лише свій час, але й батьківські гроші, бо, незалежно від кількості обраних дитиною позакласних занять, їхня вартість складе 25 гривень на місяць. Не треба буде розвозити молодших школярів у всілякі гуртки по всьому місту. Так скоротимо транспортні витрати та внески за позакласне навчання. Невдовзі відкриємо й власну музичну школу. Наше завдання — домогтися, щоб вихованці гімназії отримали всебічну, повноцінну освіту без особливих батьківських витрат. Конкурс дав можливість відібрати здібних, обдарованих, талановитих особистостей, котрих чекає світла життєва перспектива. Це буде зразкова школа-гімназія для всіх кримчан — громадян України, де діти будь-якої національності зможуть отримати міцні знання, якнайкраще розвинути свої нахили, уподобання й обдарування. Тому суперечки про потрібність української гімназії на півострові давно закінчилися.

● **Віктор ХОМЕНКО**, Крим
Знімки з Сімферопольської української гімназії надано газетою «Кримська світлиця».

Кримські школярі читають поезії Тараса Шевченка біля могили Кобзаря на Чернечій горі у Каневі 22 травня 2004 року. Фото Г. Оборської

Сьогодні в номері:

Від першої особи

стор. 3

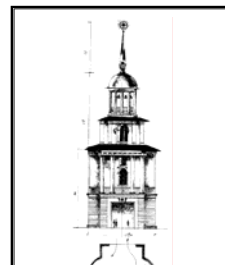
Суржикізація. Спадок чи набуток?

стор. 5

Документальна новела

стор. 7

Тарасова церква

стор. 8

Козак — душа правдивая

стор. 9

Майстри і музики

стор. 11

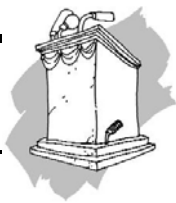
Екстремал Павло Зібров

стор. 14

Деца у нотаря

стор. 15

“НАША ТАЄМНА ЗБРОЯ — ЦЕ ВИБОРЦІ”

— Бурхливий старт виборчої кампанії не залишає ілюзій щодо застосування адміністративного тиску і брудних технологій проти лідера “Нашої України”. Крім “ходіння в народ” і роз’яснювальної роботи, блок уже встиг виробити інші засоби протидії?

— Засоби, на які будемо опиратися, — це сам виборець і його позиція, інших у нас немає. Якщо їй таємної зброї ми не можемо застосовувати, бо діючий режим витворив таку цинічну систему фальшування виборів і пресингу, що протидіяти цьому може лише власне український громадянин. Наша стратегія — якомога більше виборців залучити до активної позиції. Якоюсь мірою це виправдало себе під час висунення Ющенка кандидатом на посаду Президента. Уперше на вулиці Києва вийшла така велика кількість киян, якої не було з початку 1990-х. Це вселяє надію: як би не застосовувала влада адмінресурс, гроші, ЗМІ, — “народний телефон” — це найкраща зброя.

— Яким Ви бачите сьогоднішнього виборця? Купленим, байдужим?

— Виборець сьогодні не байдужий. І сьогодні принципово інша ситуація, порівняно з тією, що була в 1999-му. Тоді говорили, що влада виграє, демократичні сили були розпорошені, ми не мали потужного лідера. А тепер влада вже отримала поразку завдяки тому, що опозиція об’єдналася. Уперше українському виборцеві продемонстровано, що демократи вміють не лише сваритися за булаву, але й об’єднуватися задля досягнення мети. Це потужна психологічна акція, яка вселяє надію, що владі не вдасться сфальшувати вибори. Більше того — маємо унікальну можливість перемогти в першому турі. Сьогодні про це говорять із певним скепсисом. Але згадаймо 1991 рік. Березень: 74 % — за Радянський Союз, грудень: 92 % — за незалежну українську державу. Це зробив один і той же виборець завдяки небаченому раніше психологічному підйому. Якщо всі виборці в об’єднанні Ющенка і Тимошенка побачать свою силу, це зможе дати результат, про який я говорив. Хоча, як політик із досвідом, що весь час спілкується з виборцями, можу сказати, що вони такої ж упевненості наразі не мають.

— Може, й через те, що кандидат В. Ющенко — самовисунувач? Що сьогодні є одним із головних аргументів опонентів блоку.

— Сьогодні в Україні політична структурованість суспільства не дозволяє мати партійного кандидата. Не буду глибоко аналізувати причини цього, скажу тільки, що діюча влада розвивалася на давньому принципі “розділяй і владаруй”, а не на принципі розвинутих демократій — політичної консолідації суспільства. Тому сподіватися на те, що за таких умов партія чи навіть блок партій отримають перемогу над діючим режимом, — або велика політична наївність, або нерозуміння того, що відбувається. Протидіяти цьому може лише народний кандидат. Ющенка підтримують не лише політичні сили, а й народ.

Політична відповідальність народжується з політичних мож-

фото О. Ващенко

ЮРІЙ КОСТЕНКО: «ВСІ, ХТО ПРОТИ ВЛАДИ, — НАШІ СОЮЗНИКИ»

Голова УНП вважає, що Віктор Ющенко переможе ще в першому турі президентських виборів і сформує свою більшість. Бо політика, як і альпінізм, — командна гра.

ливостей. У нас є хоч одна партія, що має більшість у Верховній Раді? Ідеологічної більшості нема й не було. Є лише блоки, об’єднані поривом любові до Президента. Ющенку потрібно буде формувати більшість, тобто коаліцію, для реалізації програми, з якою він переможе на виборах. Тут уже треба буде йти на переговори і певні політичні поступки.

Далі буде парламентська кампанія 2006-го, вибори на пропорційній основі, тоді й формуватиметься ідеологічна більшість — у регіонах, у Верховній Раді. Тоді можна буде говорити про партійного Президента. Через п’ять років він ітме на вибори від партії або коаліції партій. Це та модель розвитку української політичної системи, яка обов’язково буде реалізована.

— Президентів Ющенку, крім більшості, буде потрібна й конструктивна неліва опозиція. Забігаючи наперед, Ви бачите в цій ролі УНП?

— Це надумана схема, — щоб політична партія, засновник виборчого блоку 2002 року, стала опозицією Ющенку, чия політична програма найбільше віддзеркалює положення Української Народної Партії.

Я пам’ятаю 2000 рік, коли виник касетний скандал і коли багато моїх колег вимагали переходу в опозицію до влади. Але саме тоді ми несли відповідальність за Ющенка, його уряд, і це був би політичний нонсенс, — щоб партія ставала в опозицію до свого Прем’єр-міністра. Тоді треба було, щоб Ющенко йшов у відставку, й ми разом переходили в опозицію. Що й відбулося у квітні. Просто так бавитися у ці слова неможна.

До того часу, поки Ющенко буде працювати над реалізацією

своєї програми, участь у розробці якої брав і я, ми будемо його підтримувати.

Об’єктивною опозицією Ющенку стануть ліві партії — їхня ідеологія суперечить програмі Ющенка. І, звичайно, опозиційними до нового Президента будуть адміністративні партії, які підтримують сьогоднішню владу.

“ПОТЕНЦІЙНІ ДРУЗІ — І КІНАХ, І МОРОЗ”

— Серед сьогоднішніх кандидатів і сил, що їх підтримують, Ви бачите потенційних союзників Ющенка?

— Я вже можу назвати таким союзником А. Кінаха, який висувається із програмою, близькою до нашої. Він зробив багато заяв щодо неприйнятності політичної й економічної моделі, яку реалізує діюча влада. Потенційним союзником може бути й той же Чарновецький, який теж не сприймає методів влади стосовно підприємництва та бізнесу. Навіть Мороза міг би назвати нашим союзником, — хоча б у частині проведення чесних виборів. Бо, попри різні ідеології, всі ми зацікавлені, щоб в Україні працював демократичний, а не кланово-тоталітарний режим. Крім влади, ми можемо вважати всіх своїми союзниками, навіть політичних опонентів.

— Їх часом не поменшає, завдяки заяві керівника виборчої кампанії О. Зінченка про початок реприватизації після перемоги лідера “Нашої України”? Чи не зашвидко вона прозвучала?

— Реприватизація — це світовий досвід. Якщо ті чи інші об’єкти власності, що перейшли у приватні руки, не давали головного — економічного зростання чи

принаймні розширення виробництва, створення нових робочих місць, — держава переглядала попереднє рішення й ухвалювала закон про реприватизацію. Так було у Франції, Великобританії, де почали приватизувати атомні станції. А потім ця програма була згорнута, розпочався процес реприватизації. Цей же процес відбувався і в Німеччині. Я думаю, що Україна не стане винятком. Це треба розглядати не як метод залякування тих, хто має сьогодні приватну власність, а як спосіб заохочення до ефективної виробничої діяльності. Ніхто не буде займатися реприватизацією, якщо в приватного власника підприємство демонструє багато кращі показники, ніж це було за часів державної форми власності.

— Франція чи Німеччина — не Україна, де приватизатори часто пов’язані з кримінально-олігархічними угрупованнями.

— У нас деякі речі намагаються трактувати дуже спрощено і виключно з точки зору популізму.

Пам’ятаю, як пані Вітренко казала в 1999-му: завтра я — Президент, і завтра їм пальці в двері повкладаю, вони всі гроші повернуть. Перепрошую, але це — брехня. Бо у світі немає жодного прикладу, коли б той, хто вкрав гроші, потім, навіть через пальці у дверях, повернув би їх. Але в державі, що дбає про своїх громадян, злодія змушують вкладати кошти в її економіку.

Після приватизації “Криворіжсталі” я був у Кривому Розі, і знаєте, не бачив там походів робітників на вулицях і не чув: “Гвалт! У нас забрали нашу власність!”. Я спілкувався з робітниками, вони кажуть: нас не цікавить, чи це державна власність, чи приватна. А цікавить, щоб була більша заробітна плата, і замість одного робочого місця було три. Бо в мене підрастають ще два сини, і їм треба десь працювати. Саме ці питання має вирішувати власник — чи це буде держава, чи підприємець.

Популісти є і в нашому середовищі: мовляв, приїдемо до влади, то одних обріжемо, а інших наріжемо. Я не приймаю цього, це повторення того, що в Україні вже було. Влада, яка приїде, має встановити єдині правила економічної поведінки, коли всі рівні перед законом — і бомж, і Президент. За таких умов власність — державна, приватна чи корпоративна — починає працювати в інтересах держави.

“ПОЛІТИКИ, ІДІТЬ У ГОРИ!”

— Ще одне питання на тему інтересів держави. Як колишній міністр екології і ядерної безпеки, що Ви думаєте про новий план об’єкта “Укриття” на Чорнобильській АЕС?

— Це дуже невдалий проект, якому я протидіював, коли вів переговори з представниками “великої сімки”. Його реалізація лише приховає чорнобильські проблеми, по суті, не вирішуючи їх. Це така собі театральна декорація, за якою не видно брудну й інших проблем. “Саркофаг” — це, в першу чергу, проблема величезної кількості ядерних матеріалів (за різними оцінками, їх там існує до 200 тонн). З ними відбуваються дуже складні фізико-хімічні процеси — до чого вони можуть призвести, не може спрогнозувати жоден науковий колектив. Друге: величезна кількість радіоактивних матеріалів, які можуть бути або викинутими в повітря, або потрапити в підземні води. Третє: пожежна небезпека, на решті, нестабільність конструкції. Вирішення всіх цих проблем вимагає розробки нових технологій. Наприклад, вилучення ядерних матеріалів. Це проблема з проблем, її в світі не вирішували ніхто, коли йдеться про таку кількість і про вилучення з таких завалів. Коли будували діючий саркофаг, його розраховували на 50 років, а він почав руйнуватися вже через 10. На підтримку цієї конструкції з кожним роком потрібно все більше коштів, — там було декілька тисяч квадратних метрів щілин. Неможливо спрогнозувати, скільки коштів потрібно на спорудження нової оболонки, щоб вона була безпечною. Я розумію, чому на це пішов Захід, — йому вигідно сказати: таким чином чорнобильські проблеми вирішені, і до нас більше з цієї проблеми не звертатися. На це Захід витратив усього 1 млрд. доларів. А реально вартість вирішення — 300—500 млрд.

— Повертаючись до виборів. Восени влада збирається таки реалізувати політичну реформу, яка зведе нанівець повноваження Президента, — хто б ним не був. Опозиція має плани, як цьому запобігти?

— В усьому світі Конституція — це довгострокові правила гри, до її змін ставляться дуже обережно. Їх дозволяють собі лише ті лідери чи сили, що мають високий рівень довіри. Так робив генерал де Голль чи Лех Валенса. А у нас влада йде з політичної арени і влаштовує масштабні зміни напередодні виборів. Демократичний світ подібного не сприймає. Ми будемо протидіяти усіма способами, щоб цього не відбулося. Досі в історії України чотири спроби змінити Конституцію були невдачними, думаю, що й п’ята буде такою ж. Хоча зараз кидаються шалені кошти — депутатам обіцяють по три мільйони доларів за голосування на користь реформи. Це ціна одного голосу, яку заплатають грошима, вкраденими в українських громадян. За нашими підрахунками, владними структурами сьогодні щоденно привласнюється 20 мільйонів доларів.

— Як альпініст, що Ви порадили б політичним однодумцям і опонентам?

— Хоч раз сходити в гори. Альпінізм — це командна гра, навіть ті, хто йде в гори поодиночі, використовують командні принципи. Сходження обов’язково потрібно робити командою, але я, наприклад, не з усіма на нього йду...

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

— **Павле Миколайовичу, звідки Ви родом?**

— З Вінницької області Немирівського району (пам'ятаєте: “За Немиров во всьом міре”) — там найкращу зараз горілку женуть, бо найбільша кількість цукрових буряків вирощується. Так от, серед заводів із виробництва горілки й пива, в мальовничому краєчку я й народився — в селі Червоному. Мама й тато були аматорами-музикантами: батько на балалайці грав, мама — на гітарі. На жаль, батько, Микола Іванович Зібров, помер, коли мені було тільки 7 років, а мама, Ганна Кирилівна, померла 2 роки тому.

— **А ким була мама?**

— Вчителькою. Мама все зробила для того, щоб я і брат Володя здобували музичну освіту — в селі, потім у райцентрі, далі: брат вступив до військово-музичної школи в Москві (одна-єдина така була в Радянському Союзі), а я — в Київську спеціальну музшколу-інтернат імені М. Лисенка. Тож музикою я займаюся професійно з 2-х років. Ще говорити не міг, а вже муркотів-мугикав-наспівував, на бубенчику грав, потім — на півбаянчику, потім — на баянчику, потім — уже в Києві на віолончелі, потім — на контрабасі, бас-гітарі, закінчив консерваторію по класу контрабаса, через 5 років я знову “пройшов” Київську консерваторію — по класу вокалу...

— **Над чим зараз сушите голову?**

— Над тим, щоб “Театр пісні Павла Зіброва” плідно концертував. На сцені — свято пісні, а поза сценою — складне господарство: балетний клас із дзеркалами, тренажером; аудіо-відео студії; ми орендуємо великі складські приміщення, тому що в нас багато свого “світла”, “звуку”; є велика складна сцена, яку можна розкласти в будь-якому місті, в полі, на майдані, на стадіоні; це наші автомобілі, автобуси, трейлери... І все це — один-єдиний в Україні приватний “Театр пісні Павла Зіброва”, якому, до речі, в цьому році виповниться 10 років.

— **А що найбільше стомлює артиста?**

— Я ховаюся від перевтоми спілкування з людьми. Щодня — люди, люди, люди... Я стомлююся від інформації, яку вони від мене хочуть узяти. Я інформацію готую. Вночі пишу пісні, вдень зустрічаюся з поетами, композиторами, аранжувальниками, потім виходжу на сцену; концерти переїзди, — все це величезна інформація.

А ще є люди-упіри: їм хочеться від тебе взнати і те, і се, заглядають в очі, в душу, і за штани готові заглянути, і за комір, тому що ти — цікавий для них. Їх багато — я один, і хочеться побути одному, втекти, тому з великим задоволенням їжджу на дачу, де є ліс, озеро, річка тече, можна походити там, побути на самоті. У ті хвилини мені не потрібна компанія, не потрібна дружина, не потрібні знайомі, я можу з природою поспілкуватися — з пташками, деревами і травами, у нас своя мова. Я набираюся від природи сил і насаги, щоб протидіяти ненормальному ритму великого міста. Набираюся сил, коли підрізаю дерева, коли зі шлангом стою і поливаю траву... Знаю, що дружина Марина цього не зробить, і мої діти не зроблять — вони інші, просто інші, і не зроблять не тому, що погані чи невиховані: їм це не потрібно, не близьке. А я від роботи на землі отримую втіху.

— **Що для Вас означають гроші?**

— Мати гроші — мати певну свободу. Але гроші не падають з неба, вони — не дощ, не манна небесна, їх потрібно заробляти. І

коли є здоров'я плюс талант, то є гроші. Потрібно, щоб улюблена робота приносила, крім задоволення, ще й матеріальні блага.

Головне — реалізувати себе повною мірою. Без грошей не було б у мене театру. Мабуть, 70 відсотків зароблених коштів іде на театр: на апаратуру, на світло, на костюми, на декорації, на транспорт, на оренду, на кліпи, на аранжування, на програми, кожна з яких коштує 30—50 тис. доларів. Ось куди йдуть гроші, тому що без них краси не зробиш, на жаль. Гроші пахнуть творчістю і роботою. І робота приносить мені величезне задоволення. Від нестатку грошей багато проєктів у талановитих людей просто не реалізується. А я щасливий тим, що нехай не на всі 100 %, а принаймні на 90 % я реалізував усе, що захотів творчо зробити. Я це маю, але не кожен артист може порадити, потішитися тим, що він реалізував себе на 90 чи 80 відсотків. Скільки я знаю своїх колег, яким би кошти — меценатські, спонсорські, державні — надали можливість порадувати всіх перлами своїх талантів. Бо в тому і є їхня рентабельність.

— **Але їм ще й заважають...**

ПАВЛО ЗІБРОВ: «Я — ЕКСТРЕМАЛ, ЦЕЙТНОТ ЧАСУ НАДИХАЄ МЕНЕ НА ПОДВИГИ»

Народний артист України Павло Зібров... Кажуть, що він співає вельми традиційні пісні.

Так, традиційні, але є в його піснях якась справжність, задушевність, що дозволяє йому бути успішним довгожителем на українській сцені. Він — елегантний оптиміст, який своєю посмішкою розчиляє сум і заклопотаність своїх слухачів. Це посмішка іронічної, мужньої людини...

— Так, заважають. Украй важливо для всіх українських артистів, просто людей, щоб ми були в себе в Україні хазяями-господарями. У Росії, в Прибалтиці, в інших країнах, де я бував, люди є хазяями в державі, і держава робить усе можливе для того, щоб люди жили гідно.

Що таке підтримка вітчизняного виробника? Не заважай хоча б! Якщо ти не можеш підтримати (можновладці кажуть: ми не в силах, ми бідні), — не заважай і зроби такий закон, щоб кожен відчував себе хазяїном. І виконуй той закон. От є Указ Президента, щоб вітчизняному виробникові було надано 50 відсотків часу в засобах масової інформації — в теле- і радіоефірі...

— **Тільки на папері.**

— Так, не виконується Указ Президента! На FM-станціях звучить 93 % закордонної музики — з ранку до ночі. У Києві 24 FM-ки, в Донецьку — 15, у Харкові — 10, у кожному обласному центрі — принаймні 5—7, і всюди одне й те ж саме звучить іноземними мовами: англійською, французькою, російською... Моніторинги доводять, що музичної продукції, виробленої в Україні, звучить тільки 5—7 %. Хочеш не хочеш — це як у фізіолога Павлова: рефлекс вбивається в мозок! Коли організовуються концерти, заходи, вечірки — приватні, державні, — запрошують тих, хто “вбився” в голову,

а “вбився” той, хто без кінця звучить у засобах масової інформації! І запрошують їх. Тому вони мають по 25—35 концертів на місяць, а українські виконавці в себе вдома мають 3 концерти на місяць, 5 — це вже розкіш велика. І поки не буде виконуватися оцей Указ, як це робиться в Прибалтиці, в Білорусі, в Молдові, не бачити нам частя. Приїжджаєш туди — й тишишся від того, що вітчизняна музика в них — це гордість: і народна, і класична, й естрадна — на першому місці, а потім — усе інше, іноземне. Там гості співають менше, ніж ми (свої 7 відсотків) на Батьківщині. От за це болить душа. Не тільки в мене — запитайте зараз усіх моїх колег, вони скажуть, що ми — не хазяї, на жаль, у себе вдома. Ми самі себе не поважаємо.

— **Мова і культура — це імунна система України...**

— Безумовно. У нас чомусь не розуміють елементарної речі: мова — це не просто засіб спілкування, мова — це кров і енергія нації, це наша сила і натхнення. Забери мову — і народ упаде, як дім без фундаменту. Ось чому зараз митці піднімають хвилю за українське, зокрема ініціюють і втілюють на

Серйозне запитання. Не вбивав, зрозуміло, чужу жінку не крав, у депресію не впадав... Звісно, я не янгол.

У мене болить душа від того, що я дуже мало знаю про батька. Знаю лише, що родичі по його лінії живуть у Росії: в Курській та в Воронежській губерніях. Муляє, що мало спілкувався з мамою. Мама прожила 80 років, начебто й не мало, а ми бачилися хіба що на канікулах. Коли став на ноги, була можливість маму відправити на якісь курорти, щоб пожила в розкоші... Хоча відмовилася б: її все влаштовувало — от таке у неї було виховання, їй це не потрібно було. Вона знала, що й один, і другий син (Володимир Зібров — диригент ансамблю Збройних сил України, — В.К.) — забезпечені люди і могли їй зробити все, що завгодно, навіть зорі до ніг покласти...

— **Ви — фігура в шаховій партії? Яка?**

— Фігура в шаховій партії? Цікаво. Ну, не король. І не пішак, це ясно. Мабуть, кінь.

— **Отой, що з плугом?**

— Той, що плугом грає і ще багато чого тягне. Це — нормально. На мене дивиться моя сім'я, мій

дивно, коли б на дискотеках звучала, наприклад, “Черемшина” або “Два кольори”. Яку ж там буйну силу вони могли б розтратити? Так що все йде нормально, на це треба по-філософськи дивитися — на всі новомодні течії, які приходять і проходять... Чайковський вічний, Бах вічний, класика вічна. А всі ці “технопопи” п'ять років погримлять — та й відмирають. Воно, як у вінегреті: і картопелька, начебто, є, і бурячок, і цибулька, і петрушка, і нітрати, тобто, набір усіх інгредієнтів. Так? Одне слово, виходить вінегрет. За великим рахунком, мистецтвом це назвати, безумовно, не можна. Класика — це мистецтво. Естраду до рівня класики виводять особистості, такі, як Джо Дассен, Френк Сінатра, Муслім Магомаєв, Володимир Івасюк... Я сподіваюся, що такі мої пісні, як “Хрещатик”, теж не забудуться.

— **Ваше кредо або девіз?**

— “Мертві бджоли не гудуть”.

Тобто, живи гідно на цьому світі, інакше на тому світі не надолужиш. “На цім світі пий, соколе, жий, соколе, на цім світі...”

“Мертві бджоли не гудуть” — це геніальна народна фраза, її обробив-наростив Юрій Рибчинський, я написав музику, вже більше 10 років цій пісні, там жодного слова немає про те, що треба пити горілку і вино, — пий життя, радій кожній хвилині на цьому білому світі. Оце моє кредо. Живи й твори більше радості для себе і для людей. Поважають творців. 10 чоловік тебе поважає — прекрасно! 100 — супер! Тисячі — ти колосально щаслива людина! Сотні тисяч, мільйони — ти вже на крилах летиш, наче янгол, тому що ти — потрібен людям. Чим більший кількості людей ти потрібен, тим щасливіша ти людина. Коли моя мама покидала цей світ, вона, мабуть, була дуже щасливою жінкою, вона знала, що її сини знайшли свої місця, вони потрібні багатьом людям. Мені здається, що кожна мати й батько відчувають найбільшу насолоду і душевний спокій від того, що їхні діти стають особистостями, коли вони потрібні суспільству. Так що роби, твори, відчувай свою необхідність. Ми — не мурашечки у Всесвіті, кожна особистість — величезна Галактика.

— **У музиці Ви утвердилися, а чи немає бажання в політику піти?**

— Зараз іноді мені пропонують (і впливові посадовці, й просто громадяни): “Ти відомий, популярний, ти міг би поїхати-агітувати людей, і за тебе проголосують, як у Росії за Кобзона, за Розенбаума, як у нас за Поплавського і Білозіра...”

Скажу відверто: мені не цікаво бути депутатом. Депутатство можна купити — у нас багато бізнесменів, які за мільйони купили округ, купили партійний квиток, прийшли в парламент. Ну це ж нецікаво, це штучно. Я поважаю депутатів, які природно йшли, які боролись, які заслужили це право в казематах, — як Левко Лук'яненко, як лідер Руху В'ячеслав Чорновіл, царство йому небесне. Таким людям не потрібні багатства, вони байдуже дивляться на лімузини, на вілли. Вони прийшли у Верховну Раду, щоб змінити в кращий бік нашу державу. І таким політикам вірши, тому що вони вболівають за народ, за ідею і готові знову йти на нові тортури.

Я не політик, лізти в народні депутати, щоб там просиджувати свої штани, — це не моє. Моє призначення — писати пісні, виступати на сцені. Робити добро. Кожен має робити добро людям у тій сфері, де в нього більше хисту.

• **Володимир КОСКІН**

Коломийський майстер і музика Михайло Тимофіїв

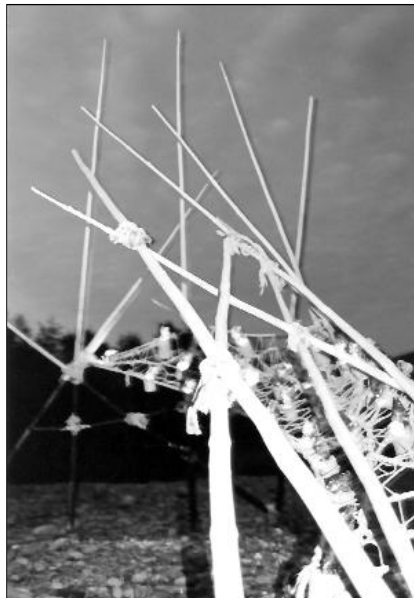
У звичному для нас слові «фестиваль», фривольно-веселим інтонаціям якого ми зобов'язані французам, — ударом ритуального барабана відлунює латинське «festum» — зв'язок із сакральним. Про відкриття ж Міжнародного фестивалю етнічної музики та ленд-арту «Шешори'2004», що відбувся 6—8 липня в однойменному гуцульському селі на Івано-Франківщині, сповістили містеріальні згук трембіт і карпатського рога. Вони сповістили, що на кону з'явилася ще одна група сміливців (чи, може, зухвальців?), які наважилися продемонструвати мистецтво ходіння крізь стіни. А як інакше можна означити спробу подолати стан хронічної заблокованості української культури й довести, що на наших теренах є можливим творчий продукт, адекватний часові та світовим тенденціям?! Звернення до власних етнічних коренів, власне, є однією з таких тенденцій.

Суто фольклорні фестивалі ще років п'ять тому були досить поширеним явищем. Тепер спостерігається згасання цього руху, яке можна, зрештою, назвати закономірним. Адже традиційний селянський спів і танок від сучасної людини потребує високої кваліфікації, й тому нині виявився (як не парадоксально) досить елітним мистецтвом, прерогативою невеликого кола професіоналів. Так звану «самодіяльність» і «шароварщину» совкового зразка навіть не розглядаємо, бо то однозначно — профанация автентики. Отже, найприйнятнішою для широкого загалу, особливо для молоді, формою адаптації фольклору залишається так звана «world music». Поеднання тембрових, ладових особливостей із сучасними

динамічними ритмами. «Музика світу» — це сукупність етнічних мотивів, що стали основою більшості актуальних виконавських стилів (від етноджазу до ска та реггей). Концепцію української «world music» ще не вироблено. Очевидно, саме фестивалі мають сприяти цьому. Якщо в минулі роки на українському культурному обрії не було жодного подібного дійства, то цього-річ лише за одну декаду липня їх відбулося відразу два. Синхронно з Шешорським дійством, у Києві відбувалася підготовка до фестивалю «Країна Мрій», ініційованого Олегом Скрипкою. І один, і другий фестивалі мали спільний фонд виконавців, зокрема іноземних. Так, і в Шешорах, і в Києві виступив чеський гурт «Cankisou».

Перший день фестивалю було повністю присвячено фольклору. Із приїжджих колективів було присутнє лише хрестоматійне «Древо» з Києва та Вокальний народний ансамбль із с. Речиця Чорнобильського р-ну Київської області, який представив гостям керівник

Слід зауважити, що останній колектив дещо випадав зі стилістики фестивалю, оскільки своєю помпезністю і підкресленою сценічною манірністю нагадав «кращі» зразки совдепівської самодіяльності. Ведучий фестивалю Роман настільки розчулювався, що, оголошуючи виступ рахівчан, повідомив публіці, що ансамбль грає на *гуцульських національних інструментах*.

«Пастка для місяця» — один із об'єктів Шешорського ленд-арту

ганізаторам удалося залучити все, що є цікавого в українській «world music»: «Бурдон» (Львів), «Гайдамаки» (Київ), «Карпатіан's» (Київ), «Очеретяний кіт» (Вінниця), «Перкалаба» (Івано-Франківськ), «Пропала грамота» (Кам'янець-Подільський), «Татхагата» (Київ), «СоМаха» (Київ). Щоправда, помітною була відсутність «ВВ» і «Мандрів».

Досить цікаво було спостерігати, як реагують на фестивалні події місцеві мешканці. Вони підтягалися на сільський стадіон (де відбувалося музичне дійство) неквапно, повагом, не поспішаючи долучитися до танців і гульок. Ті, хто мешкає поближче, виходили зі своїми стільчиками, всідалися прямо на полі, розкривали парасольки і незворушно, наче зі старих світилин, споглядали за тим, що відбувалося навколо. Цікаво, що перший (фольклорний) день фестивалю місцева молодь практично проігнорувала. Під запальні гуцульські мелодії з ентузіазмом танцювали виключно кияни й іноземні гості. «Туземці» потягнулися на фестиваль лише на

життєздатні культурні явища. Чому сприятимуть і майстер-класи народного мистецтва, закладені в програму фестивалю, і сешени музикантів, що виникали спонтанно вздовж усієї «смуги осілості» кочового фестивального племені. Щодо майстер-класів, то особливо запам'яталися Людмила Тесленко-Пономаренко, яка вчила всіх охочих робити традиційну українську ляльку-мотанку із сіна (ляльками майстрині була прикрашена сцена), та Михайло Гаврилів, який упродовж трьох днів проводив блискучі екскурсії в царину гуцульських інструментів. Громовиця, теленька, фрілка, дводенцівка, дуда, ліра з дзвіночками... не кажучи вже про трембіту, —

Адже ідея заходу належить екологічній організації — інформаційному центру «Зелене досє», що працює в Києві вже протягом 10 років і об'єднує людей різних уподобань та професій, що піклуються про збереження навколишнього середовища. Власне, саме з екологічної акції — організації європейського молодіжного табору «Екотопія» рік тому — розпочалася співпраця «Зеленого досє» з громадою села Шешори і адміністрацією Національного природного парку «Гуцульщина», на території якого розташоване село. Це партнерство передбачає боротьбу зі стихійними сміттєзвалищами, протидію несанкціонованим вирубкам лісів, формування екологічної свідомості.

У рамках фестивалю «Шешори'2004» відбувся Міжнародний «круглий стіл» з питань упровадження Карпатської конвенції. Екологічний лікнеп відбувався і на стадіоні, де проходило музичне дійство. Учасників фестивалю та місцевих мешканців навчали елементарно не смітити та сортувати побутові відходи, для чого на полі було розміщено спеціальні контейнери. А розпочинався і закінчувався цьогорічний фестиваль екологічним десантом на береги річки Пістиньки, де місцевими мешканцями та

«ШЕШОРИ'2004» — УКРАЇНСЬКИЙ АКОРД «МУЗИКИ СВІТУ»

«Древа» Євген Єфремов. Звучало багато гуцульської танцювальної музики у виконанні Космацької капели (с. Космач Косівського р-ну Івано-Франківської обл.), родинного гурту Тафійчуків (с. Буковець Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.) та ансамблю народних гуцульських інструментів із Рахова Закарпатської обл.

Офіційну програму першого фестивального дня завершив київський гурт «ДахаБраха» (зі староукраїнської — «давати і брати одночасно»). Художній керівник колективу визначив його жанрову специфіку як «етнохаос». Ясна річ, назва більшою мірою іронічна, ніж оригінальна. Традиційний український мелос доповнено звучанням буддійського гонга, індійських барабанів-табла, маракасів, російських тріскачок і академічної віолончелі. Поеднання досить незвичне, а між тим, цілком органічне, як на відчуття.

Вечірня програма другого та третього днів фестивалю була побудована виключно на сучасних напрямках етнічної музики. Загалом виступило чотирнадцять команд, у тому числі чотири зарубіжні: «Cankisou» (Чехія, Брно), «Оркестр Святого Миколая» (Польща, Люблін), «Yoki» (Росія, Москва), «Yerba mater» (Польща, Варшава) — плюс Греґ Долан з Ірландії, чий виступ відбувся спільно з київським гуртом «Yo'гурт». Слід сказати, ор-

другий день. А це може означати, що фольклор скоро цілковито втратить свою природну нішу і перекочує в міське середовище. То вже буде нова традиція, яка збагатиться надбаннями інших етнічних культур.

Кульмінацією фестивалю стала купальська ватра, якій не завадив рясний дощ, що падав упродовж вечора. Навколо вогню остаточно зникли перепони між профі й аматорами, учасниками та глядачами. Свято плавало вийшло з-під влади офіційної й улилося в дивовижну атмосферу купальської ночі, в якій вигадливо перемішалася нестримна карнавальна стихія з містеріальним ладом, буйна молодеча енергія та невгамовність із зошадливою до рухів і жестів архаїкою. Але, очевидно, саме з такої суміші можуть вирости досить

Той, хто запалює ватру (фрагмент із постановки Влада Троїцького «Україна містична»)

у самому переліку назв цих інструментів звучить музика. Після часу, проведеного з майстром, розумію, що новий київський етногурт «Карпатіан's» (для багатьох він став відкриттям сезону) — не дарма взяв собі таку назву.

Окрім образотворчості та музики, третьою, не менш суттєвою, складовою фестивалю була екологія.

Хтось, для кого вони призначалися, не дуже-то зважав на них. Після дощу ж знаки й зовсім зникли під бурхливими перекадами. Стихія. Етнохаос... Проте саме з них народжуються нові форми мистецтва й життя.

Хтось, для кого вони призначалися, не дуже-то зважав на них. Після дощу ж знаки й зовсім зникли під бурхливими перекадами. Стихія. Етнохаос... Проте саме з них народжуються нові форми мистецтва й життя.

Микола СКИБА
Фото автора

Майстер-клас Людмили Тесленко-Пономаренко. Виготовлення традиційної ляльки-мотанки — це майже магічне мистецтво, адже за лічені хвилини звичайне сіно перетворюється на жертвну істоту...

ХРОНОЛОГІЧНЕ
УЗАГАЛЬНЕННЯ

Потяг зупинився в Мукачевому — столиці закарпатської опозиції, місці постійного бунту проти Ужгорода з часів князя Ракоці. Нещодавно містечко прославалося репетицією “прозорих” виборів мера. По гарячих слідах закарпатці добряче “відгуморили” на тему “прозорості”. Фольклор пішов гуляти в народ. Але рухаємось далі. Минаючи мукачівський замок, глибоко вдихнемо і забудемо видихнути. На мить... Телевізійні антени, що найжачилися на його баштах, не псуєть середньовічних асоціацій. Шосе, обабіч виноградники, в очі багряниться від традиційних закарпатських черепиць: минаємо села. На Ужгород!

“Деца у нотаря”, перший ковток тисівського коньяку, Чучка, спека, лоскитливий запах ковбасок, спини та тіні кельнерів, ще трошки коньяку, перегони карпатських гумористів, “Троїсті музики”, лабіринти місцевої говірки, напруга, профіль Подерв’янського, “кожа, як у Бога”, ще більша спека, “я піднімаю цей погар...”, Штефко Оробець з відеокameraю, “це ваша жінка чи любаска?”, блідий, неусміхнений Дудар, “заткайте цього Тібора!”, гуморист кисло посміхається, будь ласка, ще ковточок “Тиси”... Кельнер гарячим воском пливе над головами... Все тільки починається...

“ДЕЦА У НОТАРЯ”

Задля бодай зеленого уявлення про “Карпатський словоблуд—2004”, маємо детальніше розповісти про місце проведення фестивалю. “Деца у нотаря” — ресторан Павла Чучки. А ще краще — корчма. Чучка — головний організатор та натхненник “Карпатського словоблуду”. Кількома роками раніше народ хапався за животи від його переспіву класиків літературного жанру на закарпатський копил. Нині люди, роззявивши рота, блукають “Децею”. Подивитись тут є на що. Перебравши паленки та сливовиці, можна й заблукати... Оригінальні альтани, в котрих пані-панове мають можливість забарикадуватися поміж тарелів, карафок і, сидячи на старих дерев’яних бамбетлях, “терти” щось своє. Любителі повного інтиму мають шанс навіть щезнути під палукою піратського вітрильника “Весела Ержа”. На борту — лаконічний життєпис старого пірата, вочевидь, теж карпатського словоблуду. Людям без почуття гумору в Чучки робити нічого. Блукав тут такий. Так нічого й не второпав, ані в галереї соромітьського живопису, ані на цвинтарі. Різний народ лежить там під пікантними епітафіями... “Від вірної вдови”, “Пив і не закусував”, “Чесні вибори—2004”, “Втків, не розраховувались, помер від сорому”... Про цього останнього пан Чучка розповів детальніше. Був то конкретний чиновник пана Кучми. Щось таке людиноподібне з Адміністрації.

В основі ресторану — давній будинок. У позаминулому столітті він слугував за помешкання реальному нотареві. Лишень не подумайте, що то якийсь музика

чи продавець нотних зшитків. Нині це називається пісним словом “нотаріус”, а “децу” пояснюють, як стограм. Нотар той був мадяр, і жінка у нього була мадярка. Будьте певні, що їхні світські вечірки з театральними образками теж провадилися зовсім не українською. Бо України тоді не було... Тепер будинок нотаря перебрав пан Чучка і зробив усе можливе, щоб “Деца” стала явищем української культури, а не банальним “наливайком”.

ПАВЛО ЧУЧКА

Не втримаюсь — і таки скажу пару слів про знаменитого переспівника лермонтовського “Бородіно”. Хочу — і край. Надто вже він сподобався мені... Зреш-

та називають Павла, аби не переплутати з Чучкою-батьком, професором-мовознавцем. Він не надто толерує синівське хобі. “Сказав, що пишу дурниці. Мої “гузиці” явно не в його смаку... Він і “Децу у нотаря” висміював, і не ходив до корчми три роки. Лише тепер почав зрідка заглядати — то цвяхи візьме, то якийсь інструмент”.

КАРПАТСЬКИЙ
СЛОВОБЛУД

Ну, а тепер, як казав Остап Бендер, “ближче до тіла”. Міцна дерев’яна сцена, вибудована спеціально для фестивалю, витримала чимало. В тому числі й самого Чучку-молодшого, котрий урочисто і водночас просто відкрив фестиваль. Пред-

Микола зі Словаччини, Савчук Микола з Коломиї та Кочіш Владімір із Сербії. Попередньо організатори фестивалю оголосили про чіткий регламент для учасників. Знали, що кажуть, тому й додали до ввічливих модуляцій металевого притиску. Не скажу, що це допомогло окремим персонажам добровільно покинути сцену. Графомани, вони і в “Деці” графомани. Стабільність у неймовірній працездатності — ось головна риса цього племені. Потім із триванням у вічність почався конкурс “Я піднімаю цей погар”.

дав зелену вулицю — от вони й душать усе живе, аби лише догодити... Хохли?

2. Не варто було запрошувати головувати Леся Подерв’янського. Спеціалісту тонкощів східняцького суржику цей мелос чужий.

3. Це не означає, що головою слід було назначити Євгена Дударя. Навіть, якщо він інколи й посміхався.

4. Те ж саме стосується і Юрка Винничука. Незважаючи на літературну славу та репутацію українського “парнографа”.

5. Взагалі, все це журі треба було запахати до дідька на “Веселу Ержу”, най би ся краще впило і не розносило по “Деці” бацили нудьги.

БІЛЬШИМ ВІД
НЮАНСУ Є ШТЕФКО
ОРОБЕЦЬ

Не тому, що він справді великий, “єден понюс би два верблюді”. Не тому, що друг Юрко Винничук називає його “Грубий”. Не тому, що він — керівник легендарної у минулому театральної трупи “Не журиш”, і не тому, що йому належить авторство червонорутівського хіта “Плакала і зітхала тіла її сопілка”... І навіть не тому, що Штефко Оробець узявся перевезти нас своїм новеньким “опелем” через всеняке Закарпаття, Верховину, Яблунівський перевал і далі-далі...

— Пане, підкажіть дорогу на Хуст.

(Через вікно салону втіскається голова: беззуба посмішка, лице — коричневе, мов цинямон).

— На Ху?

— “Ст”, — з притиском доповнює водій.

— А... Єк на Ху, то вам тако прямо-прямо, лише ек увидите всохлу еблінку, то повернете вліво...

Можна вмерти од захвату, коли мчиш прикордонням вздовж Чорної Тиси. “Мамо, бачу живого румуна. На тому боці він пасе своїх кіз!” Далі-далі... Мамалига, юшка, смажений короп. Щойно плавав у басейні біля корчми. “Це Феліні, це Кобо Абе!”, — гримить Оробець, проминаючи чергове село. Далі-далі... Надвірна, Івано-Франківськ, Львів. Залізничний перон... “Навіть, якщо “плакали та зітхали” мої барабанні перетинки, а всю твою бувальщину слід ділити на “22”, все одно, Штефку, ти унікальний”.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

У потязі прокинулася од спеки. Пити... Палімпсести образів. Спертися бодай на одну чітку мисль — мало-ймовірно. Хіба невіразне бажання: погортати енциклопедію. Штефко доводив, що Карпати — молоді гори, і що там є вулкани. Він десь читав у дуже пристойній книжці якогось дуже відомого вченого. А ще він казав, що Наливайкові не треба було шаблі. Ворога він убивав поглядом. А ще, коли доколапрезидентська братія гульбанула в Гуті, то на голови їм спускалися голі дівки. Парашутниці. Треба перевірити. Не може бути, жеби Штефко брехав...

● **Уляна ГЛІБЧУК,**
Київ—Ужгород

«ГИЙ! ДАВНО БУЛИ МУЦНІ ЛЮДЕ:
ЄДЕН ПОНЮС БИ ДВА ВЕРБЛЮДИ...»

тою, не було б Чучки, то не балакали б ми тепер ані про “Децу у нотаря”, ані про фестиваль... “Гий! Давно були муцні люде: єден понюс би два верблюді. То були хлопці не такі, як ви. Несеренчлива у них доля, не вильо їх утікло з поля, киби не царська воля, не зухабили би Москви”. Чучка — закарпатський унікум. Поет, бізнесмен, політик, корчмар, мовознавець. Він з цим усім якимсь мляво погоджується, бо вважає себе, перш за все, інтелігентом. “Моє кредо: кожен має сходити з розуму по-своєму. Головне, щоби від цього не страждали інші. Коли пишу, то сміюся. І хочу, аби сміялися інші. Якщо людям не буде весело, писати перестану... А інтелігентом себе вважаю тому, що найголовнішою частиною мого тіла лишається голова”. Дивайнерські знахідки, як от “Весела Ержа”, соромітьська картинна галерея, гойдалки, клітки з рідкісними голубами — усе то те від Чучки-молодшого. Так усі

ставив гостям та учасникам поважне журі “Карпатського словоблуду—2004” його голову Леся Подерв’янського, відомого в Києві та поза межами майстра “поблудити” словесами. Аудіозаписи з його п’єсами презентували тим гостям, які мали щастя в лотереї. Поруч на лаві “присяжних” примостилися Юрій Винничук, Євген Дудар і Діана Ключко. Посьорбуючи, хто пиво, хто коньяк, виставляли бали героям першої номінації. Мала назву “Явління автора народу”. Перед “лагідні” очі журі являлися різні “люде”. Гуцули, поляки, словаки, серби... І все то різними мовами та говірками. Для непередбачуваних напруга на мізкі — шалена! Свої люди в корчмі на цю дефініцію не зважають. Пхе, знайшли від чого шаліти... Звичайний русинський “вавилон”.

У цьому авторському конкурсі відразу виділилися фаворити: Горняк

У славному місті Ужгород відбувся фестиваль гумору та сатири. Місце зустрічі гостей та учасників — “Деца у нотаря” — етнографічний ресторан Павла Чучки. Цього разу там зустрілися “словоблуди” з різних регіонів карпатської України. Фестиваль, організований господарем цього неординарного ресторану, так і називався “Карпатський словоблуд”. Решта — в матеріалі нашого спецкора Уляни Глібчук.

Змагалися весільні старости. Під гарячим сонцем Закарпаття того було забагато. Розглядати його як засіб підвищення кваліфікації та обмін досвідом весільних старост я би не поспішала. Надмір графоманії та мінімум серця й автентики звели цей конкурс “на пси”. На дно весільного “погару” брязнула товста зелена муха. Здохла вона від банальщини.

ЗАМІСТЬ СОНЕТІВ
ТА ОКТАВ, “ІТОГІ
ПАДВЕДЬОМ...”

Не так уже й складно прослідкувати хід думки організаторів фестивалю. Залюблені у русинство, вони хотіли, щоб “Карпатський словоблуд” вибухнув феєрверком мови. Багатої, смачної, дотепної, іронічної. Такої, якою вона є на цій надзвичайній землі. Але одна справа, коли ти п’єш що невимушену автентичну і чуєшся її непередбачуваності, і зовсім інша, коли людей скликали “шуткувати” та ще й змагатися між

НЮАНСИ,
АЛЕ СУТТЄВИ

1. Чучці було не до гумору. “Козачки” від президентської Адміністрації та сатрапи у вигляді податкової, пожежної та санітської постійно кружляли, мов падальники, у передфестивальні дні. Жарти жартами, але в повітрі густо запахло передвиборчою “драчкою”. Варто трохи кивнути оком, як обабіч шосе побачиш ющенківські рекламні щити, облиті смолою. Відомо, як дуріє на Закарпатті львівська податкова. “Барін”

ДУМКИ ВГОЛОС

Навіть для непосвячених зрозуміло: привселюдні биття в груди на доказ відмови від адмінресурсу на виборах, чесності та прозорості тощо у виконанні діячів, яких у політичній чесності наразі заперечити важко, розраховані радше на ефект у душі “папір і ефір усе стерплять”. Як практично працюють згадані угоди й декларації, засвідчили перші тижні виборчої кампанії — лідером за кількістю вилитого інформаційного негативу на душу кандидата в президенти залишається В. Ющенко. Про нього — або нічого, або лише погане. Інші кандидати, які обіцяли разом протидіяти чорному піару, вдають, ніби все гаразд, і кампанія відбувається без порушень. Зате Мороза й Симоненка бодай час від часу, але загалом у нейтральній тональності згадують центральні телеканали й Національне радіо. Монополістом на винятковий позитив залишається В. Янукович — лівова частка всіх новин та аналітичних програм присвячена прем’єрським подви-

«КАЧКИ» ПРИЛЕТІЛИ...

Міжкандидатські угоди про чесні вибори — такий же надійний бар’єр для брудних технологій, як програма “Проте” — джерело різнобічної та неупередженої інформації.

гам у боротьбі з негодою та соціальними проблемами. Керівник його штабу С. Тигипко на цьому тлі демонструє зворушливе розуміння принципів демократії: мовляв, можна штабам між собою домовитися про “ненапад”, але це треба робити нишком, келійно, одне слово, — без зайвих галасу й публічності. І справді, досить вже, потішили публіку прем’єрськими співками на пару з Русланою. Пісня була російська, як і мова агіток за Януковича, які розповсюджують в Донецьку. От тобі й “шиді-ріді”...

Штаб “Нашої України” реагує за принципом “собака гавкає, а караван іде”. І це, схоже на те, наразі єдина стратегія боротьби з поширюваним негативом. Наскільки вона ефективна, теж поки що ніхто не вивчав. Щоправда,

нещодавно блок чи не вперше вдався до превентивного засобу — напередодні планованої акції унсовців під проводом Е. Коваленка київська організація “Нашої України” скликала прес-конференцію, під час якої блок укотре наголосив, що не має жодного відношення до молодиків, які розмахують фашистською символікою і вигукують антисемітські гасла, при цьому заявляючи про свою підтримку В. Ющенка.

Тим не менше, досі не доводилося чути, щоб хтось із чільників блоку створив прецедент, позвавши до суду авторів численних наклепів на лідера “НУ”. Не стала винятком і чергова, та напевно як остання, антиющенкіана: книжка О. Ланя “Ющенко: історія хвороби”. Автор — колишній податки-

вець, що з доброго дива подався у письменники, — розповідає, як “Ющенко обкрадав український народ”. Тільки не в тому “родзинка” — твір вийшов у видавництві імені В’ячеслава Чорновола, яке очолює Дмитро Панамарчук. Досить відома фігура в українському політикумі: кілька років тому Дмитро “прославився” оприлюдненням підслуханої телефонної розмови між В. Ющенком та мером Києва О. Омельченком.

Народний депутат Тарас Чорновіл у розмові з кореспондентом газети сказав: “У випадку видання книжки, яка напевне містить наклепницьку інформацію, мав би відреагувати штаб “Нашої України”. Що ж до того, аби надалі запобігти використанню імені В’ячеслава Максимовича у подібних “акціях”, то для

цього нам іще потрібно буде зустрітися з Атенією Пашко та сестрою мого батька Валентиною. Однак уже на рівні Львова тут можна сподіватися перешкод: В’ячеслав Чорновіл — батько ще одного сина — Андрія, що входить до фракції соціал-демократів об’єднаних у Львівській облраді”.

Тим часом усе збільшується число бажаючих стати істинно народним президентом, хоча страшенно далекі вони від народу. Приблизно так само, як уже згадувана “Проте” від телепубліцистики, якою, на його думку, досі займався Дмитро Корчинський. Поки не подався в антиющенківський похід на броньовику до ЦВК — реєструватися кандидатом. “Show must go on”, навіть якщо на “1+1” наразі вирішили його позбутися. Але, загалом, не варто сподіватися на те, що до кінця кампанії вичерпається винахідливість влади в затемненні іміджу Віктора — не Януковича. Перші газетно-книжково-телевізійні “качки” — то лише перші ластівки кампанії.

Л. П.

Малюнок О. Костюка

Два перші університети відомі своїми традиціями та авторитетом. Про третій, очолюваний Олександром Царенком, у Сумах розповідають як про один із найбільш корумпованих в Україні. Навіть у Сумах із дипломом СНАУ важко знайти роботу. Сумський аграрний “славиться” також казармовими порядками: студентів на виборах змушували голосувати “за тих, за кого треба”. Учасники акцій протесту кажуть: об’єднані заклади освіти мають різну спеціалізацію й, взагалі, підпорядковуються різним міністерствам. Тому єдиною метою “єднання”, зважаючи на його поспішність, є прагнення провалдних політичних сил узяти під повний контроль сумських студентів, — ад-

ЯК У СУМАХ ТАКИ ЗАПРЯГЛИ ЛЕБЕДЯ,

Продовжуються студентські акції проти об’єднання трьох вищих навчальних закладів: Сумського державного педагогічного університету (СДПУ), Сумського державного університету (СумДУ) та Сумського національного аграрного університету (СНАУ). Замість згаданих закладів, створили один — Сумський національний університет на чолі з ректором Олександром Царенком, представником СДПУ(о).

же на носі президентські вибори.

Епопея почалася ще 20 квітня, коли Президент підписав указ “Про утворення Сумського національного університету”. Його метою, як зазначалося в документі, є “підвищення якості підготовки фахівців, ефективніше використання освітнього й наукового потенціалу вищих навчальних закладів”. Виконувачем обов’язків призначили О. Царенка. А вже

23 квітня з пар було знято 40 студентів Сумського державного педагогічного університету для прибирання міського парку. 30 квітня заступник декана економічного факультету СНАУ Н. І. Черниш повідомила студентам I та II курсів, що 1 травня вони зобов’язані бути на мітингу. Відтак ще й на мітингу 9 травня. Відмови не приймалися. Своєю “згоду” студенти мали підтвердити письмово. Складаючи списки “бажаючих”, Черниш не забувала нагадувати про майбутній залік, який вони мають й скласти. Тим, хто вагався, погрожувала: “Ви в мене кульбабу не тільки збирати будете, а й їсти”. Відтак викладачам повідомили про їхнє звільнення. Вони могли поновитися на попередній поса-

ді, лише подавши відповідну заяву разом із заявою про вступ до СДПУ(о).

На знак протесту 1473 студенти підписали листа до Міністерства освіти та науки України. Опитування, проведене згодом серед молодих людей, засвідчило негативне ставлення більшості до створення СНУ. Значний відсоток опитаних підтвердив практику політичних репресій у навчальних закладах. Сумський мітинг студентів зібрав їх усього 250 — у навчальних закладах терміново було призначено лекції та додаткові заходи, а студентам за участь в акції протесту погрожували відрачуванням. Але акція продовжилася в Києві, сумчан підтримали депутати опозиційних партій і 33 студенти столиці. Віктор Ющенко звернувся до міністра освіти Кременя із депутатським запитом і отримав тислу та неконкретну відповідь із заплятуваними переадресуваннями до інших посадових осіб.

Отож, офіційне оформлення СНУ, попри все, таки відбулося.

Після цього акції протесту почали наростати з іще більшою силою... На концерт у Педуніверситет, присвячений Дню Молоді, прибули близько 200 студентів СумДУ. Всі були одягнені в чорний одяг, що символізував жалобу за демократією і студентським самоврядуванням. Ведучий оголосив новину про об’єднання вузів, що викликало загальне

СТУДЕНТСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

обурення. У залі лунало: “Студенти — не вівці! СНУ — не вуз! Царенко — не ректор!”. Під час концерту студенти СумДУ залишали зал, кидаючи за собою по дві гвоздики, — символічний похорон рідного навчального закладу. Охорона намагалася повернути непокірних студентів до залу, але їй це не вдалося.

Відомий у Сумах бізнесмен Геннадій Минаєв повідомив, що йому зателефонували батьки Ірини Меркун, студентського ректора університету, і розповіли, як до їхнього будинку приїхали двоє невідомих молодих людей і заявили: якщо їхня дочка вийде зі студентами на площу протестувати, хату спалять, а батьків уб’ють. Г. Минаєв передав цю інформацію працівникам міліції.

Студентська акція таки відбулася, незважаючи на всі перешкоди міліції та влади. Загальна кількість учасників — 1500 осіб (студенти, їхні батьки, викладачі та інші небайдужі сумчани). Під час мітингу в Сумах постало наметове містечко протестуючих.

Нарешті Суми відвідав Прем’єр-міністр Віктор Янукович. Він зустрівся зі студентами й викладачами новоствореного Сумського національного університету, які запевнили, що жодних проблем із об’єднанням вищих навчальних закладів у Сумах немає. А мешканці наметового містечка та учасники мітингів, мовляв, “насправді є не студентами і викладачами”, а “десантом” Молодіжного національного конгресу з Києва та західних регіонів України.

Кількість наметів збільшується, а педагоги занепокоєні можливістю зриву вступних іспитів, адже за нинішньої ситуації абітурієнтам не зовсім зрозуміло, до якого ж закладу вони вступають. Студенти оголосили безстрокову акцію протесту, кінцевою метою якої є скасування незаконного рішення про об’єднання вищих навчальних закладів, і погрожують масштабними акціями протесту. На зборах, що недавно відбулися, студенти вирішили висунути ультиматум Президенту і вимагати від нього скасування указу “Про створення Сумського національного університету”. Інакше студенти здійснять піший похід до Києва.

Богдан ГДАЛЬ

ШОК

Це — не перші жертви “Краснолиманської”. Шахта вважається однією з найнебезпечніших за викидами вугілля й газу. На початку 2001-го тут загинуло 9 людей. А причина трагедії цього разу — вибух метану з подальшим горінням на глибині 997 метрів. Із 48-ми чоловік 12-ом удалося вийти на поверхню. А далі піднімали тіла 25 загиблих. Доля ще 11 шахтарів до 7.00 вівторка була невідомою, втім, їхні шанси на виживання визначали як мізерні, зважаючи на пожежу, задимлення у виробках аварійної дільниці та високу концентрацію чадного газу.

Сценарій після трагедії теж моторошно знайомий — на місці працює урядова комісія, туди вилетів прем’єр Янукович, на допомогу потерпілим і сім’ям загиблих із резервного фонду державного бюджету виділено два з половиною мільйони гривень. Прокуратура Донецької області порушила кримінальну справу за частиною 2 статті 272 Кримінального кодексу — порушення правил без-

ДОНЕЦЬКА ТРАГЕДІЯ

Смерть гірників повторюється з моторошною періодичністю в розпал літа — на початку тижня 25 шахтарів загинули внаслідок вибуху на шахті “Краснолиманська” міста Родінське в Донецькій області.

пеки під час виконання робіт із підвищеною небезпечкою, що призвело до загибелі людей або інших важких наслідків. Винним у порушенні правил безпеки загрожує позбавлення волі терміном щонайменше до п’яти років.

У той же час “Краснолиманська” — одне з економічно благополучних підприємств. У грудні 2003 року на шахті почалася проходка нового повітроподавального стовбура на глибину 1200 метрів, який буде здано в експлуатацію через півтора року. Спорудження нового стовбура дозволить “Краснолиманській”, яка, в основному, виробила колишні запаси вугілля, збільшити виробничі потужності. За добу шахта добуває 10 тис. тонн палива.

З початку року на шахтах України загинули понад 100 гірників, різні травми отримали близько 5 тис. У минулому році на українських шахтах загинуло понад 250 чоловік.

Один мільйон тонн видобутого вугілля в Україні коштує життя в середньому 3,5 гірників. Із понад 200 українських шахт 75 % належать до підвищенонебезпечних за вибухами метану і 35 % — до небезпечних за вибухами вугільного пороку. 70 % всіх шахт знаходяться в Донецькій області. У 2003 році командний склад гірничорядувальної служби виявив близько 270 тис. порушень правил безпеки на підприємствах вугле-

динам шахтарів, що загинули на шахті “Краснолиманська”. Він доручив представнику очолюваної ним парламентської фракції, першому заступникові голови парламентського комітету з питань ПЕК Миколі Мартиненку терміново створити робочу групу для розробки комплексу додаткових заходів із підвищення безпеки на підприємствах вугільної галузі. Уже через два тижні Мартиненко має доповісти Ющенку про конкретні пропозиції. Водночас Ющенко доручив Петру Порошенку, який очолює бюджетний комітет Верховної Ради, проаналізувати ефективність використання державних коштів, спрямованих на підтримку вугільної галузі, — зокрема на підвищення безпеки шахтарів.

● **За матеріалами Інтерфакс-Україна та www.razom.org.ua**

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., числах 2—9, 11—14,
16—18, 20—2, 28 за 2004 р.

Бабенко, м. Красноармійськ	50,00
Бережок В. А., Вачкадзе І. І., м. Чернігів	200,00
Біла О. М., м. Кам'янка-Бузька	
Львівської обл.	100,00
Біологічний факультет ЛНУ, м. Львів (ч/з Паляницю Б. М.)	250,00
Блищанська ЗОШ, Заліщицький р-н, Тер- нопільська обл.	86,00
Блишук П. В., м. Мельниця-Подільська, Борщівський р-н, Тернопільська обл.	200,00
Богун А. В., Тернопільська обл.	69,00
Бойко М. Ф., Садовська М. Ф., Даньків	
Г. В., Ляшків О. В., м. Тернопіль	30,00
Бойко Р. Д., м. Тернопіль	50,00
Братство УПА, м. Запоріжжя (ч/з Камшук Г. Т.)	60,00
Бугай М. М., м. Кіцман, Чернівецька обл.	5,00
Відділ освіти м. Яремча	
Івано-Франківської обл.	39,60
Галабурдя Тарас і Марія, Рівненська обл.	30,00
Гей В. С., Волинська обл.	15,00
Герлас Н. Ф., м. Київ	20,00
Гордієнко В. Д., м. Ланівці, Тернопільська обл.	100,00
Гришук Г. М., с. Петрів, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл.	58,00
Гусева Н. І., м. Київ	10,00

ПОПРАВКИ І УТОЧНЕННЯ

Замість надрукованого в ч. 22 "Савчу-
ки Катерина і Петро — 1,00" потрібно:
"Савчуки Катерина і Петро — 100,00".

Данилюк В. О., с. Тростянець, Івано-Фран- ківська обл.	10,00
Данилюк В. О., с. Тростянець, Снятинський р-н, Івано-Франківська обл.	10,00
Дошкільний заклад с. Микуличин Яремчан- ського р-ну Івано-Франківської обл.	56,43
Золотухін В. С.	30,00
ЗОШ І—ІІІ ст. № 2, м. Яремча Івано-Фран- ківської обл.	128,70
ЗОШ І—ІІІ ст., с. Ворохта Яремчанського р-ну Івано-Франківської обл.	126,72
ЗОШ І—ІІІ ст., с. Михайлівці Вінницької обл. (ч/з Кравця В. Д.)	23,00
ЗОШ № 2 І—ІІІ ст., м. Яремча Івано-Фран- ківської обл.	208,89
Іванів І. Є., м. Львів	30,00
Івасюк Д. В., м. Ічня, Чернівецька обл.	50,00
Іващенко Наталія та Іван, м. Тернопіль	200,00
Іващенко Христина, м. Тернопіль	150,00
Ігнатович М. А., м. Дніпропетровськ	10,00
Коби А. І., м. Київ	60,00
Кобилянська Д. М., м. Кіцман, Чернівецька обл.	5,00
Кривотулова Л. П., с. Севастополь	10,00
Криштальська О. В., Волинська обл.	15,00
КСЗШ № 8, м. Тернопіль (ч/з Маханець Р. Р.)	195,00
Лазарович М., м. Клівленд, США (ч/з Кося- ченко)	130,00
Лазорко С. М., м. Самбір, Львівської обл.	754,59
Лановецька КЦР лікарня, Тернопільська обл. (ч/з Музику)	196,00
Ліщинська Г. С., м. Луцьк	100,00
Лозовська О. Д., с. Боришківці, Борщів- ський р-н, Тернопільська обл.	15,00
Лопата В. І., м. Київ	100,00
Ляшук Л. В., м. Луцьк	10,00
Львівський міський осередок ім. Костянти- ни Малицької Крайового товариства "Рідна школа",	510,00
Макарук В. П., м. Київ	50,00
Медвідь Арсен, Людмила,	

Андрій, м. Київ	100,00
Миницька В. Г., м. Миронів	25,00
Мичковська Л., м. Клівленд, США (ч/з Ко- сяченко)	130,00
МНБК, м. Яремча	
Івано-Франківської обл.	116,82
н/о ТУМ ім. Тараса Шевченка при НЦРЛ, м. Надвірна Івано-Франківської обл. (ч/з Скоро Оксану)	389,00
Німець В. К., м. Львів	50,00
НТУУ "КПІ", м. Київ	5,00
Парма, м. Клівленд, США (ч/з Косяченко)	130,00
Петрівська ЗОШ ІІ—ІІІ ст, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл.	60,00
Пластунівський курінь ЗВН "Запорізька Січ", м. Запоріжжя	115,00
Полезненська ЗОШ І—ІІІ ст., Великомихай- лівський р-н Одеська обл.	36,74
Престайко І., м. Івано-Франківськ	20,00
Прокудіна Т., м. Київ	50,00
ПТМ "Самбіртеплокомуненерго", с. Сам- бір, Львівська обл.	38,00
Ракіта М. В., м. Тернопіль	682,50
Сідельник В. П., м. Харків	20,00
Солод Я. О., м. Львів	400,00
Стасюк Д. І., Чернівецька обл.	52,00
Стаханівська організація УНП, м. Алчевськ Луганської обл. (ч/з Орел І.)	100,00
Суботенко Т. Ц., м. Житомир	10,00
Тарнавська О. В., м. Борщів Тернопільської обл.	10,00
Татарівська ЗОШ І—ІІІ ст. Яремчанського р-ну Івано-Франківської обл.	90,09
Тицький Б. В., м. Березнегувате Миколаїв- ської обл.	20,00
Товариство "Просвіта", с. Старий Самбір Львівської обл.	300,00
Увислівська ЗОШ, Гусятинський р-н, Тер- нопільська обл.	50,00
Українська православна громада, с. Тиш- ківці, Городенківський р-н, Івано-Франків- ська обл. (ч/з Язичківського І. Д.)	100,00
Учителі Луганської школи, Артемівський р-н, Донецька обл.	32,00

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106

Учителі та учні Тальнівської школи № 1,
Черкаська обл.
(ч/з Черепенко Л. В.) 679,69
Учителі та учні Тетіївської спеціальної
школи для дітей, які потребують корекції,
Київська обл. 60,00
Філіпчук В. Є. 50,00
ЦПРДЮ, м. Яремча 111,87
Івано-Франківської обл. 250,00
Чернівецьке обласне товариство репресо-
ваних та політв'язнів 334,00
Чернівецький державно-комерційний тех-
нікум, (ч/з Близнюка В. І.)
Шевченко М. М., м. Пирятин 203,30
Полтавської обл.
Шевченко О. М., м. Пирятин 50,00
Полтавської обл.
Шевчук Є. Є., м. Дермань-ІІ, Здолбунів-
ський р-н, Рівненська обл. 50,00
Штойко О. М., м. Київ 30,00
Язловець М., Буцацький р-н,
Тернопільська обл. 45,00
Ялович А. А., м. Дніпропетровськ 10,00
Ямко О., м. Тернопіль 11,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ СІЛ ЛЮБИНЦІ І ХРОМОГОРЬ ЛЮБИНЦІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ СТРИЙСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бабій р. М.	5,00	Жмурко О. Я.	5,00	Крушельницький А. Е.	1,00	Попович Б.	5,00	Тарнавський Я. О.	2,00
Барабаш М. І.	2,00	Жмурко Ф. Д.	2,00	Крушельницький В. Є.	2,00	Пристаї І. В.	2,00	Ткаченко П. Т.	2,00
Бегейович А. М.	2,00	Зубкова Р. М.	1,00	Крушельницький В. М.	1,00	Пристаї М. М.	2,00	Трух В. М.	3,00
Бегейович І. М.	2,00	Іваницький Р. С.	3,00	Крушельницький В. С.	1,00	Пристаї О. Л.	5,00	Трух М. Т.	3,00
Бігун	2,00	Івлева І. І.	5,00	Крушельницький Є. В.	5,00	Пристаї О.	2,00	Турта Г. Р.	3,00
Білецька І. Й.	2,00	Карпій Ю. М.	2,00	Крушельницький М. Е.	2,00	Пристаї Ю. О.	4,00	Турчин Б. М.	5,00
Білик А. Я.	2,00	Кінаш М. В.	2,00	Крушельницький М. О.	2,00	Пристаї Я. Б.	2,00	Турчин І. М.	3,00
Бобечко Г. Б.	2,00	Кіселик Н. О.	2,00	Кузь М. І.	2,00	Пристаї Я. В.	3,00	Турчин М. В.	5,00
Бойко М. М.	1,00	Кішкан І. І.	6,00	Кумечко С. П.	5,00	Прокопович О. Р.	5,00	Турчин М. І.	10,00
Брелик П. О.	5,00	Клепуч Я. Д.	6,00	Куприк С. П.	2,00	Пшик І. В.	5,00	Турчин Н. П.	2,00
Брелик Ю. І.	2,00	Князь М. Й.	2,00	Левицька С. К.	4,00	Репех В. І.	5,00	Турчин Р. А.	5,00
Брида А. І.	2,00	Когут С. І.	5,00	Левицький М. В.	3,00	Репех В. Р.	2,00	Тучапський Ю. Є.	2,00
Брида В. К.	3,00	Козак В. В.	5,00	Лесенко Х. В.	2,00	Репех К. І.	3,00	Устанівський А. С.	3,00
Брида О. М.	2,00	Корчинський О. К.	1,00	Луцук С. О.	2,00	Репех О. І.	2,00	Федорович В. Т.	1,00
Брик В.	3,00	Косило М. П.	2,00	Луцук Ю.	2,00	Репех О. П.	2,00	Федорович М. М.	3,00
Василик С. І.	2,00	Кочан М. Т.	2,00	Малетич І. Й.	2,00	Романик Ю. Б.	10,00	Федорович Т. В.	5,00
Василишин С. О.	10,00	Кошіль А. О.	5,00	Марочкович М. П.	2,00	Романик р. І.	5,00	Хандос І. Т.	5,00
Васьків Б. І.	2,00	Кошіль Б. С.	5,00	Матіїв А. Б.	10,00	Романюк Н. Є.	2,00	Хомішин В. В.	2,00
Васьків В. І.	2,00	Кошіль В. Я.	2,00	Мацюпа М. Г.	3,00	Савчин В. І.	3,00	Худьо М. В.	5,00
Васьків І.	2,00	Кошіль Д. І.	3,00	Мачалаба М. М.	2,00	Савчин С. І.	5,00	Чернецький І. Я.	4,00
Вахнюк С. М.	2,00	Кошіль М. В.	2,00	Михавко В. Є.	4,00	Садловська М. С.	5,00	Чобич А. І.	2,00
Вітів М. Ф.	2,00	Кошіль М. М.	5,00	Мороз О. С.	5,00	Садловська О. С.	2,00	Чобич М. В.	2,00
Вітрів О. Ф.	3,00	Кошіль М. М.	5,00	Нижник С. В.	4,00	Садловська С. І.	2,00	Чобич М. І.	2,00
Власов Ю. М.	2,00	Кошіль М. П.	2,00	Озімбловська Г. Ю.	5,00	Сидор Т. С.	5,00	Чобич С. І.	2,00
Вовк В. М.	2,00	Кошіль Н. Є.	5,00	Олексійчук П. К.	4,00	Солонинко М. В.	2,00	Швед С.	4,00
Вовк В.	2,00	Кошіль Н. І.	5,00	Павлів І. М.	5,00	Стасів З. В.	5,00	Шкикава О. Я.	2,00
Вовк І. В.	2,00	Кошіль С. В.	3,00	Павлів М. Ф.	2,00	Струк В. Ф.	5,00	Юрків В.	2,00
Вовк Я. В.	5,00	Кравцова Т. Г.	2,00	Пак М. Я.	5,00	Струк М. Є.	5,00	Юрків Н. М.	2,00
Вовчина В. Я.	5,00	Крива С. В.	5,00	Пак О. Ю.	5,00	Струсь Н. О.	5,00	Явір О. Ю.	5,00
Вовчина М. Д.	2,00	Кривий О. В.	5,00	Панчишин С. В.	2,00	Стрюков О. В.	2,00	Яворська А. В.	3,00
Вовчина Н. П.	4,00	Крушельницька Б. В.	2,00	Паробок Л. І.	5,00	Сулима І. І.	3,00	Яворська М. Я.	10,00
Вовчина О. І.	3,00	Крушельницька Г. О.	1,00	Пилат В. В.	3,00	Суслинець М. В.	5,00	Ямельницький	3,00
Вовчина О. С.	2,00	Крушельницька Л. Є.	1,00	Полагнюк В. П.	2,00	Сухроменда О. В.	3,00	Яцура Б. І.	4,00
Вовчина Ю. М.	4,00	Крушельницька Л. П.	1,00	Полагнюк М. Й.	2,00	Табачук М. Р.	5,00		
Гіряк Н. І.	2,00	Крушельницька С. І.	2,00	Попик Л. В.	2,00	Тарнавська О. О.	5,00		

ВІД ЗАЛІЩИЦЬКОГО РЕМ

Амбрик Т. І.	1,00	Костишок	1,00	Стрильбецький П. Б.	1,00
Баюрик Я. І.	1,00	Лопавчук С. М.	1,00	Танчак В. М.	1,00
Верстюк Д. Д.	1,00	Лопушинський А. Б.	3,00	Теряев П. П.	1,00
Веселовський А. Є.	1,00	Макук М. М.	1,00	Теряев	1,00
Ганівський В. Г.	20,00	Малиняк В. Д.	1,00	Тимчук І. Д.	2,00
Гарап'як І. Г.	1,00	Мандзюк В. М.	1,00	Тимчук Я. В.	1,00
Герлевич В.	1,00	Мандзюк М. М.	2,00	Толуб'як В. Я.	1,00
Гладій В. К.	1,00	Мартишин М. Р.	1,00	Хлопчишин І. С.	3,00
Гнатчик В. С.	1,00	Матвій В. Я.	1,00	Хромко Л. М.	1,00
Гначук А. В.	1,00	Мотринчук Д. П.	1,00	Шевчук П. М.	1,00
Годецький Є. З.	1,00	Мотринчук І. П.	1,00	Шумний І. В.	2,00
Голов'янин В. М.	1,00	Осадчук В. Я.	1,00	Яросевич І. І.	1,00
Емчук В. Я.	20,00	Покляцький Б. М.	2,00	Яросевич І. К.	1,00
Зятюк В. Я.	5,00	Приймачук І. М.	1,00	Яросевич М. І.	1,00
Інатюк	1,00	Регуров В. Р.	7,00	Яросевич С. Г.	1,00
Калакайло	1,00	Розлуцька	1,00		
Киян М. Б.	1,00	Розлуцький Я.П.	1,00		
Ковбінська А. І.	1,00	Сметанюк Н. П.	2,00		

ВСЬОГО: 100,00

Мешканці м. Копи- чинці Гусятинського р-ну Тернопільської обл. (через Богуна А.)

Гусак Я.	5,00
Мілянич Л.	2,00
Варнакова М.	5,00
Кархут Р.	10,00
Шустик З.	5,00
Лавринок І.	5,00
Ткач Н.	20,00
Кучинський В.	5,00
Петрик М.	5,00
Пащорко Є.	5,00
Лаврушко В.	2,00
Всього:	69,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 496 305 грн. 31 коп.

НЕ ВСІ ПРОГРАМИ — ПРО ГРАМИ

ОБИРАЄМО!

Продовження. Поч. див. "СП", ч. 29 від 15—21 липня 2004 р.

Ми не закликаємо, а лише інформуємо наших читачів про наміри тих, хто хоче прийти до влади.

Результат виборів, у кінцевому підсумку, залежатиме від нас, виборців. Від електорату, близько 32% якого, за даними різних опитувань, ще не визначилися, за кого хочуть (і чи хочуть) голосувати.

ХТО НАС ХОЧЕ РЯТУВАТИ

Справді, декому буває важко розібратися: за кого варто віддати голос, а від кого "не жди сподіваної волі". Та й поінформованість наших громадян, як інколи кажуть, залишає бажати кращого. Тоді як бути?

Треба спочатку усвідомити, що, обираючи президента, ми, по суті, призначаємо **головного спеціаліста з управління державою**.

Отже, наш обранець **повинен мати практичний досвід фахового і — що ніби особливо важливо! — морального управління складним національним господарством та нашим суперечливим (далеким від одностайності) суспільством**.

А хто у нас продемонстрував найкращі результати у сфері чесного управління і не лише здатен управляти національним господарством у нинішній ситуації, а й змінити цю ситуацію на краще?

Відповідь дає **основне правило управління**, яке допомагає зрозуміти ситуацію в суспільстві й у виборчих штабах (а отже, й майбутні дії кожного з нинішніх кандидатів у разі їх обрання): **"У добре організованій системі використовуються факти, морально-етичні норми та інженерно-економічні методи організації Нації для досягнення добробуту, безпеки громадян і держави; у погані організованій — панують емоції, підступність, політична кон'юнктура, характери посадових осіб і припущення"**.

Методи чи характери? Факти чи припущення? Мораль чи політична кон'юнктура? Саме в цьому полягає сьогоднішній вибір. Але щоб зробити **правильний** вибір, треба спиратися на **правило**.

Наскільки наведене вище правило є придатним для оцінки конкретних сил і дійових осіб на сцені спектаклю виборчих перегонів, — нехай досліджують читачі. У тому числі, аналізуючи фрагменти передвиборчої програми Комуністичної партії України, вміщеної на сайті цієї партії, принагідно звертаючи увагу на відому майстерність її провідників не лише читати, а й писати між рядками.

Загалом ця програма комуністичної когорти, що йде на вибори під проводом Петра Симоненка, склада-

Занепокоєння широкої громадськості (і не лише в Україні, а й далеко за її межами) майбутніми виборами та їх наслідками є цілком зрозумілим. Бо, незалежно від результату, ці вибори матимуть величезний резонанс і впливатимуть на структуру міжнародних і міжлюдських стосунків у Європі та світі. А як впливатимуть, — це вже залежить від конкретного результату, від того, хто стане на чолі держави.

Тому є зрозумілою й різна спрямованість та різні підстави цієї занепокоєності. Залежно від того, хто очікує і кого очікує. Наприклад, як уже повідомлялося, керівник президентської Адміністрації В. Медведчук, виступаючи в Харкові на великому зібранні своєї об'єднаної партії, закликав зробити все необхідне, щоб не допустити обрання кандидата від опозиції.

ється, переважно, з гаслово-тезових постулатів, розміщених у п'яти розділах:

— *Шановні співвітчизники! (вступ)*

— *Наші головні цілі...*

— *Після перемоги на виборах зосередимо зусилля на вирішенні таких завдань...*

— *Це дозволить...*

— *Чотири заключні тези.*

Звичайно, щоб "зосередити зусилля на вирішенні", треба спочатку перемогти. Проте вже зараз можна зрозуміти, що головним прагненням комуністів є прихід до влади. Президент-комуніст — уявляєте?!

Опорною точкою прагнень, задекларованих у цій програмі, є **порятунок народу**. Теза порятунку народу є однією з ключових у вступі до програми: **"Необхідні енергійні дії, щоб рятувати народ"**.

Цією самою турботою про порятунок народу програма й закінчується: **"Комуністи йдуть до влади не заради самої влади, а заради служіння трудовому народу"**.

У ТРАДИЦІЯХ БІЛЬШОВИЗМУ

Служіння трудовому народові...

"Служу трудовому народу!" — урочисто й піднесено вигукували червоні московські комісари під час вручення їм орденів із червоним прапором за перемогу над українцями у війні громадянській.

Так само радісно вигукували комуністичні секретарі й командири загонів НКВД під час їх нагородження за успішні операції "розкуркулення", "експропріації", "вилучення" в українських селян усього врожаю до останньої зернини задля успіху спланованого комуністами голодомору, про який нинішній керівник комуністів України заявив із трибуни Верховної Ради, що ніякого організованого голодомору не було.

А комуністичної "боротьби проти українського буржуазного націоналізму" також не було? Чи, може, це було **служіння трудовому народові**?

От чого насправді тоді не було, то це "трудового народу". Натомість був працьовитий український народ, поневолений і, значною мірою, надурений комуністичною ідеєю (і ще досі в певній частині таким залишається), одну частину якого комуністи знищили, другу — перевели у категорію "трудоий ворожий народ" і вивезли на "труд" до

концтаборів ГУЛАГу, третю — залякали репресіями, назвали їх "совецький народ", сховали за "залізною завісою" від голосів "з-за бугра" і поставили у черги за дефіцитом.

А собі комуністи організували закриті розподільники, де по спецталонах можна було отримати все, і навіть таке, про що ані "совецький народ", ані, тим більше, — "трудоий народ" не могли навіть мріяти. Словом, "врятували".

Зараз комуністи знову хочуть "врятувати" український народ, заздалегідь перевівши його у своїй програмі в категорію "трудоий"...

Час несе зміни і змінює не лише обличчя землі, а й нас. На жаль, принципово нічого не змінюється в інтенціях і методах комуністів. Знову вони лякають нас Заходом, і саме з цього починається текст їхньої передвиборчої програми:

"Під час минулих виборів наша партія застерігала народ України щодо згубності нав'язаного Заходом політичного курсу, який проводить нинішній правлячий режим".

Бідний Захід! Виявляється, що він винний у тому, що під "мудрим" керівництвом "гаранта" і за активної підтримки комуністами його ідей (ідей нинішнього правлячого режиму) у Верховній Раді, ми впродовж десяти років активно тупцюємо на місці, дивуючи весь світ своєю терплячістю, витримкою і довірою до програм, які нам вішають на вуха за-

мість макаронів.

І, можливо, саме наша терплячість провокує комуністів, котрі в передвиборчій програмі так сформулювали свої головні цілі:

— **"Відродити народо-владдя..."**

Комуністичне "народо-владдя" ми вже проходили ще за часів вождя всіх народів, у епоху агітпунктів, коли 99,7 % громадян під примусом приходили на виборчу дільницю, щоб обрати одного кандидата, запланованого комуністами.

— **"Здійснити соціалістичні перетворення..."**

Чи не занадто? Чи не досить було тих "соціалістичних перетворень" упродовж трагічних літ, минулих од 1917 року? Чи не занадто велику ціну заплатив український народ за комуністичні експерименти?

— **"Процвітання України в рівноправному союзі братерських народів суверенних держав"** (Дещо незугарно формулювання, але так написано).

Напрошується висновок, що комуністи з упертістю, вартою кращого застосування, прагнуть увійти знову в "союз нерушимий республік свободних", яких — як співалося в цьому СССР-ному гімні — "навеки сплотіла велика Русь".

Чи не тому прагнуть, що в "союзі нерушимому" перед українцями знову відкривається можливість бути

"свободно" висланими до іншої республіки, наприклад, на Колиму, щоб там, за словами Ліни Костенко, "...милуватись північним саявом"?

ПСЕВДОПАТРІОТИ, БЕРЕЖІТЬСЯ!

Нині комуністи обіцяють "припинення пограбування держави...", "відновлення безперервної роботи паливно-енергетичного комплексу..."

Пардон, панове-таваріщи, а чому ж ви тоді голосували за відставку уряду Ющенка—Тимошенка, причому саме тоді, коли той уряд вперше за весь період незалежності України досяг очевидних переконливих успіхів у **припиненні пограбування держави і відновленні безперервної роботи паливно-енергетичного комплексу**?! Чи, може, причиною вашого комуністичного невдоволення був той факт, що вказаний уряд Ющенка погасив багаторічну заборгованість із зарплат і пенсій та вперше виконав усі заплапановані показники, в тому числі, з розрахунків із міжнародними фінансовими установами, не взявши жодної копійки кредитів?

Не хотілося б оперувати припущеннями, але чи не тому комуністи відправили уряд Ющенка у відставку, що той уряд захищав національні інтереси України, тоді як основоположні інтереси комуністів-інтернаціоналістів у їхній програмі орієнтовані зовсім на інше:

"... Розширення співробітництва з країнами СНД. (...) Росія і Білорусь — наші політичні союзники та історичні побратими. У союзі з ними має бути й Україна".

Так званий "політичний союзник" і "побратим" комуністів цілком політично і "по-побратимськи" (тобто, відверто підступно!) на рівному місці влаштував українцям проблему Тузли, саботує демаркацію і делімітацію кордонів нашої держави, політично (і військово!) тисне на наш Крим і постійно шантажує за допомогою енергоносіїв.

Проте це не заважає комуністам голосувати в українському парламенті за відверто антиукраїнський ЄЕП.

Не можна зрозуміти інакше, ніж прагнення догодити своїм колегам-комуністам Росії (а разом і не-комуністичним прихильникам "єдиної і невідомої"), програмну вимогу комуністів України про **"надання російській мові статусу другої державної"** в Україні.

А на додаток до цього інтернаціонально-совецького кульбіту в мовному питанні комуністи України ставлять собі за мету (тільки не смійтеся): **"Захист української мови від сплиондровання псевдопатріотами"**.

Чи не від Верки Сердючки збираються захищати нашу культуру комуністи?

● **Євген ГОЛИБАРД**

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Дуже прикро й від того, що досі не працює стаття Конституції про державність нашої української мови. Де, в якій країні в парламенті розмовляють хто як хоче. Мені подобається індійське прислів'я: "Курка ця місцева наче, а по чужому кудкудаче". Адже мова в ньому не про курей, а про українців.

Турбує те, що наша мова йде за кордон наймити, а дітей своїх залишають на своїх батьків, а ті не можуть дати їм ради.

Владу потрібно змінювати, так далі жити не можна. А для перемоги на виборах потрібна єдність, якої нам бракує. Тепер одні збираються віддати свої голоси В. Ющенку, інші — В. Януковичу. Це вже не-серйозно, потрібно визначитись; не дай Боже, знову буде фальсифікація або повториться "мукачівський варіант".

● **Іларія ЛЕВИНСЬКА**, м. Дубно Рівненської обл.

"Обласна програма розвитку та функціонування української мови на 2004—2010 роки" розроблена за правилом: "Государственный учим пятнадцатый год, но пока не пустілі в наш оборот!"

Єдина українськомовна газета "Слобідський Край" перетворена в орган "обкому" і за формою, і за змістом! Немає місця на її шпальтах проблемам українства, кореспонденти газети "шукають" чомусь матеріали для "Українського сонника" у селах Шебекінського району Белгородської області Росії! Суботній номер газети вже наполовину друкується російською мовою.

Український драматичний театр імені Т. Шевченка перестав існувати як український. "Творчі" здобутки театру яскраво демонструвалися постановкою "Мини Мазайла" так, що якби Микола Куліш побачив свій твір у харківському трактуванні, то, мабуть, прокляв би очим "шанувальників українського слова".

Припинено трансляцію 3-ї програми Українського Національного радіо — каналу "Культура". Радіоефір заповнений російськомовним продуктом.

Можновладці дуже люблять називати голову облдержадміністрації — губернатора, провели навіть акцію серед учнів шкіл — "Напиши листа губернатору!" Незабаром у Харкові буде споруджено пам'ятник "Першому губернатору Щетиніну!" Отакої!

Українство треба розбудити! Інакше, "якщо нас кури не склюють знічев'я, то кіт, їй-бо, у попіл загребе". Отож, нам треба не надувати щокі з відчуттям власної значимості та заслуг, а бути реалістами і самокритиками! Нехай Президент і його оточення вважають, що мобілізація адмінресурсу гарантує владі бажаний результат. А я вважаю, що ми повинні ефективніше проводити просвітницьку роботу, залучати до неї підготовлених, розумних людей. Поки що ця робота в занепаді, особливо на периферії.

● **Віталій РЯБОКІНЬ**, смт. Комсомольське Зміївського р-ну Харківської обл.

На виставку завітали Іван Плющ та Іван Драч

Тюркською “мамай” означає — ніхто, ніяк, без імені, порожнеча. Тюрки вірили, що за душу людини борються добро і зло. І знаходять цю людину за іменем. Якщо ж людина не має імені, злим силам вона не підвладна. Оця суб’єктивна не визначеність посилює враження, бо один усамітнений козак уже виступає в ролі образу всіх українців. Він ніхто — і водночас єдиний для всіх.

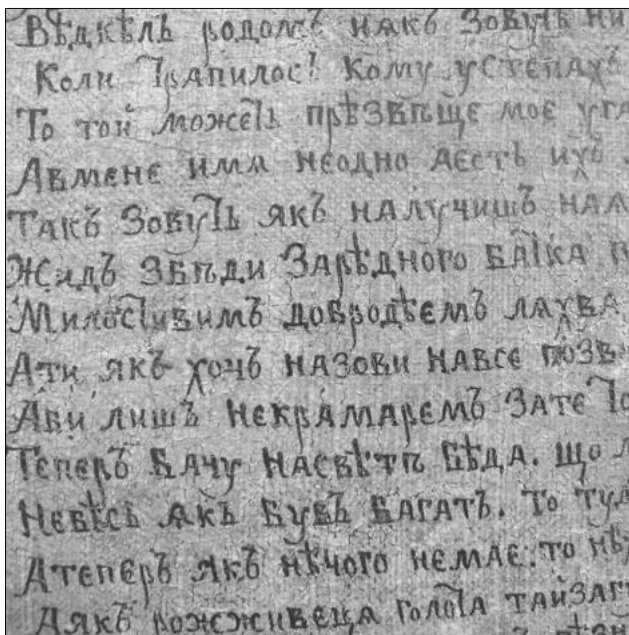
Мамая витравлювали з народу дуже довго. Здавалося, що цей ідеалізований війн-символ, що засвідчує собою миролюбність і глибинність духовного світу українців і водночас силу духу й волі, змогу відстояти свою Батьківщину, зникне з нашої пам’яті. Поневолеювачам потрібен був не цілеспрямований волелюбний народ, а сіра маса, гвинтики в руках великих самодержавців. Тому не дивно, що ті картини Мамай, які ще збереглися і які збирали в найвіддаленіших кутках України, відлежувалися подалі від людського ока. Їх не показували широкому загалу. Попередня виставка картин, на яких зображений козак Мамай, відбулася в 1929 році. Після того виставок не було. Водночас культивувався образ радянської “шароварщини”, образ українця-малороса.

Козак із серйозними і де-що стривоженими очима масштабно виринув минулого тижня. У Києві в Національному художньому музеї відкрилася виставка картин “Козак Мамай”. Як зазначив один із її кураторів, Валерій Сахарук, ця ідея виникла зовсім спонтанно. Спочатку була думка про фестиваль наївного мистецтва. А потім співро-

бітниця Національного художнього музею Тетяна Грущенко висунула на обговорення ідею створення саме виставки картин “Козак Мамай”, у втіленні якої, крім Національного художнього музею, вирішальну роль відіграв Фонд Марії Приймаченко.

Пізніше виникла ідея внести інтригу. З цією метою, як зазначив В. Сахарук, до участі у виставці були запрошені двоє яскравих сучасних художників — Олександр і Тамара Бабаки. Вони спробували помірятися силами з тим неймовірно потужним історичним матеріалом, який і називається картиною “Козак Мамай”. І справилися блискуче. Продуктами цієї роботи стали відео пана Олександра і об’єкти пані Тамари. Без них ця виставка не мала б і 50 % ефекту. Вони віднайшли такі ідеї, глибинні точки дотику, які не кожен міг до кінця усвідомити. Відео справді справило враження. Посеред виставкової зали стояв великий телевізор, на якому демонструвався процес вимальовування силуетів Мамає. Художник, за словами організаторів, протягом 60 хвилин невпинно творив на освітленій знизу білій площині.

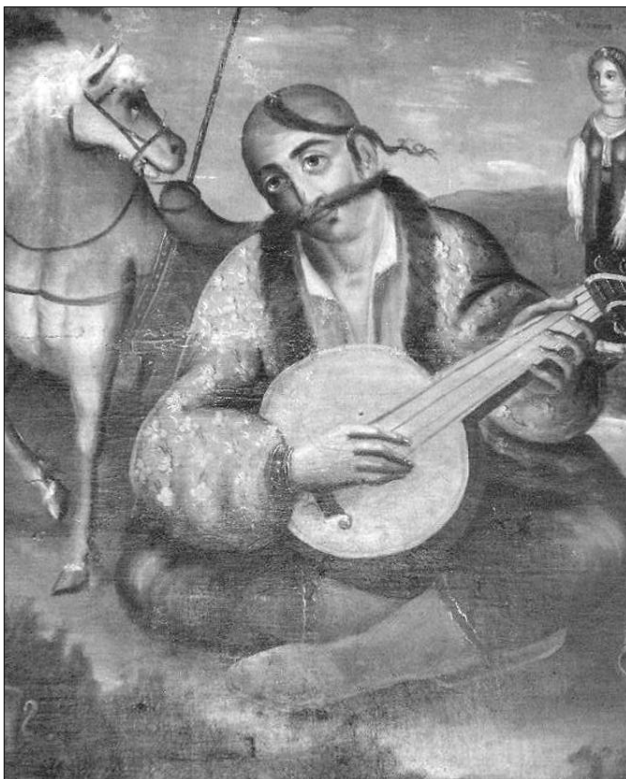
Повертаючись до виставки, хотілося б зазначити, що загалом експоновано більше 40 унікальних картин, які датуються XVIII — початком XX століття. Більшість із них експонується вперше. Основою колекції стала базова колекція Національного художнього музею, яка складається з 24 картин і включає найкращі твори з різних регіонів нашої держави. Крім того, організаторам вдалося залучити до виставки колекцію картин Дмитра Яворницького з Дніпропетровського історичного

Такі написи притаманні майже кожній картині

КОЗАК МАМАЙ ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

“Хоч дивись на мене, та не вгадаєш, відкіль родом, як зовуть, нічичирк не скажеш. Коли трапилось комусь у степах гуляти, той може прізвище, ім’я моє угадати”... — ці слова закарбувалися в народі. Давно минули часи козаччини. Припала порохом післябогданова Руїна, під час якої спогади про минулу козацьку славу і прагнення до самобутності викристалізували в народі свій образ-ідеал, який часто стояв поруч з іконами. Він був українською іконою, втіленням вольових віковичних прагнень українців бути господарями в своїй хаті. Ймення йому — Мамай.

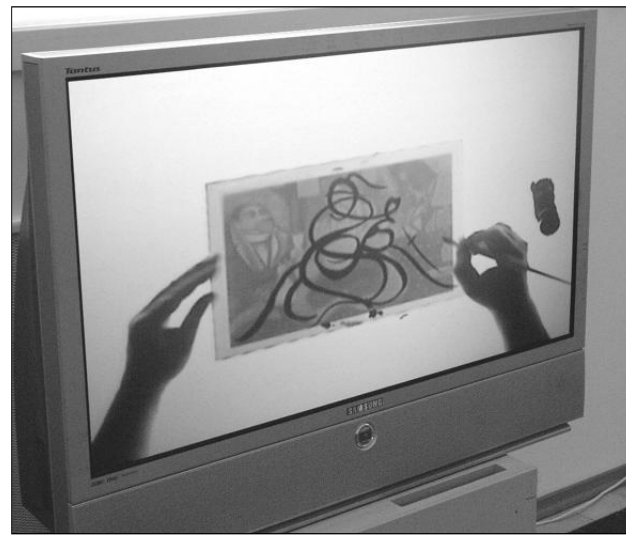
Такий він, загадковий Мамай

Найдавніша картина виставки

Мамая не витерти з пам’яті поколінь

Робота художника Олександра Бабака

музею імені Яворницького, колекцію Музею імені Івана Гончара, Державного музею архітектури та побуту України. Музей українського народного декоративного мистецтва від себе надав виставці 4 скрині, в тому числі одну із зображенням Мамає.

Загалом відкриття виставки було більш ніж вдалим і залишило яскраві враження у гостей. Зокрема народний депутат України Іван Плющ, висловлюючи подяку організаторам, сказав, що тільки зараз починає розуміти, наскільки радянські ідеологи витравлювали всіма можливими засобами з українців козацький дух, який є суттю національної ідеї. Без цього, за словами Івана Степановича, сподіватися на могутню Україну і щасливий народ не варто: “У нас були і є багато ідеологів, які кажуть, що національна ідея стоїть поряд з ідеологією, яка притаманна радянській системі. Тому, мовляв, зараз ми демократи, і для нас ідеології не потрібно. На мою думку, це неправильно, бо основою розвитку українського суспільства має бути саме національна ідея і козацький дух”.

Олесь Санін, автор фільму “Мамай”, зазначив, що

для нього Мамай — це непізнаний образ свободи, волі, який не обов’язково асоціювати з козацтвом. Бо ці картини виникли, коли козацтво вже занепало. Тому Мамай — це відповідь українського народу на ситуацію, що була навколо. Це було насмішкою над тими козаками, які не втримали незалежності, але водночас у цих роботах — велика мрія про колись могутню незалежну Україну. Козацький дух, на думку Саніна, — це дух свободи, ідея, яка допомагала людям боротися за кращу долю. Це основна ідея, пов’язана з козацтвом.

Виставка триватиме до 3 вересня, а тому в шанувальників українського народного художнього мистецтва є ще багато часу, щоб на свої очі побачити того, кого немає насправді. Побачити козака-легенду, який “...посеред степу чекатиме ранку й розмовлятиме із Богом. Встане на світанку. Вийме волю з-за пазухи і нагострить правду. Візьме в руки гордість й силу, знизно. На мою думку, це неправильно, бо основою розвитку українського суспільства має бути саме національна ідея і козацький дух”.

Богдан ГДАЛЬ
Фото автора

КАЗКА ДИТЯЧИХ МРІЙ

СВІТ ТАЛАНТІВ

Творча особистість — це натура дуже тонка, чутлива, з власним неповторним баченням цього світу. Підтримка й розуміння чи несприйняття можуть вирішити все життя обдарованої дитини. 13-річній киянці, балерині Оленці Ромащенко, пощастило — вона має не лише гарну, ніжну, люблячу матусю, а й справжню подругу, натхненницю, порадилицю в усіх творчих починаннях.

— Мені з Оленкою дуже цікаво, бо вона справжня творча особистість. У процесі обговорення деяких питань, наприклад, створення того чи іншого образу в танці, я сві-

домо не звертаю уваги на її вік, а пояснюю доволі складні речі. Акцентую увагу на психологічні зміни, можливі в цьому випадку, потім — на зовнішні прояви через міміку, жести, рухи. Прошу показати все це, відповідно до музики, запропонувати своє... Мені подобається, що їй цікаво так працювати... — розповідає мати юної танцюристки Марина Григорівна.

Бажання танцювати у Оленки Ромащенко з'явилося рано. Спочатку танці-погоджування у мамі на руках, а потім — концерти перед сім'єю з незмінними поклонами та аплодисментами. Серед глядачів — і кішка з собакою (вівчарка завдяки цьому також танцює). А з 4-х років почалися системні заняття хореографією, гімнастикой.

— Зараз у мене в репертуарі 18 танців різних жанрів, — говорить Олена. — До останнього навчального року більше було сучасних номерів, але це тому, що ми ще лише виходимо за програмою на той рівень, коли можна серйозно подати на сцені класику.

А все почалося з "Янголятка". У 1999 році був перший конкурс, перша робота з хореографом-постановником над сольним номером. Пам'ятаю перше інтерв'ю після того, як стала "Міні-міс Києва". Тоді розповідала, що я, ніби янголятко, яке прилетіло на Землю подивитися, як живуть люди. Перед сном воно молилося і просить у Господа Бога благословіння для нас.

Я вірю, що Господь Бог благословив мене на Танець. Перед виходом на сцену я завжди подумки звертаюся до Нього...

У спогадах — яскраві враження від першого в житті професійного — Третього Міжнародного — конкурсу класичного танцю "Фуете Артек" імені Юрія Григоровича, де в дев'ять років стала дипломанткою.

А потім у життя Олени увірвалася героїня А. Ліндгрена — Пеппі. Танець, поставлений молодим хореографом Тетяною Островерх, називають зразком дитячої хореографії, а Оленку Ромащенко неофіційно — красою Пеппі України...

— Дуже було цікаво працювати. Я завжди вислуховую побажання хореографа щодо характеру героя, прошу розповісти про ідею, тему, зміст. Який образ у цілому, яку думку закладає автор у той чи інший рух. Це дуже важливо, — вступає у розмову мама Олени. — У Пеппі є дуже показовий у цьому плані фрагмент. Протягом 10—11 секунд Пеп-

пі-Оленка повинна пережити й донести до глядача декілька настроїв: байдужість — "порожнечу погляду", потім питання — "що ж це таке?", обурення — "не хочу бути такою, не буду, як усі" та... почуття самотності у світі, який її не розуміє. Плач — звернення до померлої матері... Вона ледь-ледь показала себе просто маленькою дівчинкою — і рок-н-рол — "сміх крізь сльози".

— У мене цікаве дитинство, — продовжує Олена. — Я вже була Принцесою, Попелюшкою, Метелицею-пустункою, Пеппі, Янголом, Скіф'янкою з легенди... Справді, я багато працюю, але це необхідно. Я буду балериною. Це моя мрія, і я вчуся для того, щоб вона здійснилася.

У мене прекрасні педагоги були раніше і є зараз. У Київському державному хореографічному училищі, де я навчаюся, — Зоя Долгих, а до останнього конкурсу мене готували Наталя Березіна, в минулому солістка Національної опери України, і Галина Подкопай — заслужений діяч мистецтв України, педагог-репетитор Національної опери.

На моє прохання Оленка показує відеоматеріали з конкурсів, телепрограми "Ква-Кваша", "Мандрівка в дитинство"... На екрані Шаманка із джунглів змінює непосидючу дівчинку, якій так іноді не хочеться виконувати нудні "па", а пустотливу Метелицю — спокійна лірична Попелюшка, Ляльку з "Копелії" — дівчинка-україночка... Музику П. Чайковського, М. Мусоргського, Й.-С. Баха продовжують мелодії українських композиторів А. Іващенка, М. Чембержі, І. Кириліної...

Мама юної балерини пані Марина говорить:

— Мені здається, що результат на сьогоднішній день (я не маю на увазі конкурси) — творче зростання — свідчить про те, що ми на правильному шляху. Якщо ж говорити про моральний аспект, то це — більш глибоке розуміння добра і зла, любові, милосердя, вміння співчувати... Мені здається, тут самі за себе говорять останні хореографічні мініатюри... Звичайно, були помилки, розчарування, періоди відчаю. Але це проходить.

Недавно надійшла добра звістка із Австрії. На п'ятому Міжнародному балетно-танцювальному конкурсі, організованому Австрійською Танцювальною Радою і Всесвітньою Радою Танцю ЮНЕС-

КО, що пройшов у Відні у квітні цього року, також відзначена київська балетна школа. Приз "Визнання" — так оцінило журі виступ юної української балерини Олени Ромащенко! Ця поїздка була б неможлива без підтримки "Міжнародних авіаліній України", народного депутата Миколи Гапочки і депутата Київської Олександр Кондратьєва.

Вона єдина з майже 200 конкурсантиків — представників 17 країн — узяла участь у 2-х категоріях серед "учнів професійних шкіл" та "професійних танцюристів" і підкорила серця глядачів та журі своїм артистизмом і грацією, притаманною вихованцям нашої школи. До речі, за визначенням організаторів конкурсу, це ніби один із "Оскарів". А конкурентами Олени

в категорії "Сучасна хореографія" були професійні танцюристи з 13 країн у віці від 20 до 32 років.

Юній актрисі, що створила образ дівчинки-сироти, аплодувало міжнародне журі у Відні. "Г.-Х. Андерсен. Дівчинка з сірниками" — так називався цей номер, що був поставлений на музику Я. Тирсена.

...Пізній холодний зимовий вечір. Заметіль. Вулицями сучасного міста бредє маленька дівчинка-сирітка. Чути музику. Лунає пісня-мрія про щасливе життя. Що чекає цю дитину, викинуту долею на вулицю? Трагедія і реальність. Протест, жаль, співчуття та бажання змінити дійсність, допомогти цим дітям — цілу гаму почуттів викликає танець-спектакль, образ дівчинки-сироти, майстерно (не побоююсь цього слова), з глибоким розумінням психології, дуже емоційно створений юною актрисою-танцівницею та балетмейстером.

Тема дитинства (а воно має бути щасливим!) продовжується. Перед глядачем — "Дівчинка на кулі" (музика К. Дебюссі). Воістину — це радість: красиве море, здається, ніби весь світ радіє, спостерігаючи за грою з м'ячем витонченої, граціозної юної чистої дівчинки! Зберегти, подарувати це почуття щастя всім...

Я подивилася два номери, а за задумом хореографа буде ще один — у цілому це трилогія. Ще одна історія, танець, спектакль...

• **Марина ГРИГОР'ЄВА**
Фото **О. ЦЕАЦУРИ**

НА ВАС ЧЕКАТИМУТЬ У «ДИВНОМУ ЗАМКУ»

Щовечора, о 19 годині, коли у вузьких коридорах цього дивовижного замку з'являються люди, в темних сутінках великої зали оживають тіні минулих століть, образи ліричних героїв, картини драматичних творів, широкі почуттів, переданих у пластиці рухів, виразних поглядів, поетичних словах...

Йдеться про Київський камерний театр-студію "Дивний замок", що знаходиться у напівпідвальному приміщенні житлового будинку по вулиці Єреванській, 11.

Творчий колектив театру складається з молодих і зовсім юних акторів, які оволодівають також основами режисури, драматичного мистецтва та гриму під керівництвом директора театру та його художнього керівника, молодшої та-

лановитої актриси, автора багатьох постановок Олени Ігорівни Іванченко.

Створений у 1987 році, театр-студія має певне коло постійних глядачів і шанувальників. Він гостинно відчиняє двері всім, хто надає перевагу змістовному дозвіллю, і вже добре відомий вчителям та учням Київських шкіл, іншим мешканцям міста. У репертуарі театру-студії — твори відомих авторів і власні вистави творчого колективу.

З великим натхненням грають актори "Тополю" Т. Шевченка, містичну драму Едгара По "Маска червоної смерті", комедію Е. Свєрдлінга "Випадок для Фредентала", казку Ф. Кривіна "Паперова троянда", народні казки тощо.

Театр відомий далеко за межами Києва. Під час гастролей його щиро вітали в містах Литви, Молдови, України, Кримської та Київської областей. Артистам і постановникам театру-студії "Дивний замок" аплодували великі й малі аудиторії Фестивалю театрів-студій у 1991 р., Фестивалю молодих драматургів у 1998 р., Миського огляду народної творчості у 2000 р., Конкурсного показу "Золота пектораль" у 1992 р. А на Міжнародному фестивалі у Молдові "Ван мен шоу" 1999 р. актор-виконавець вистави "Вертеп" В. Завальнюк, який одночасно був і режисером цього моноспектаклю, здобув "Золотий приз".

Нині творчий колектив "Дивного замку" працює над постановка-

ми "Великий льох" за твором Т. Шевченка, "Жаба", "Пригоди ведмедиків Панда" за М. Вішнєк. Актори готуються до участі у фестивалі "Золотий лев", який відбудеться восени цього року.

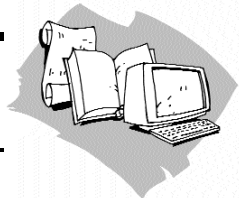
Якщо вперше потрапите до цього театру, вас, без сумніву, вразять виразні очі юнаків і дівчат, які грають на сцені, і тих, хто присутній в залі. Особливість постановок театру в тому, що вони змушують мислити та проникати в зміст і задум кожної сцени, кожного руху та слова акторів. Під час спектаклю виникає зв'язок і взаєморозуміння між акторами та глядачами.

Незважаючи на певні перешкоди й незручності, викликані відсутністю пристосованого для театру приміщення, складнощами побу-

тового характеру та іншими проблемами, театр не лише працює над розширенням репертуару, а й підтримує талановиту молодь і щиро вітає всіх, хто відчуває потяг до мистецтва. Щороку, з 1 вересня, театр-студія "Дивний замок" оголошує набір дітей та молоді у театральну школу, де їх навчатимуть сценічному руху, сценічній мові, вокалу, гриму й іншим театральним дисциплінам.

Органічне поєднання теоретичного навчання й участі у спектаклях допомагає виховувати справжніх майстрів сцени, митців, здатних передати людям багатство своєї душі.

• **Зоя КУЧЕРЕНКО,**
м. Київ

ЮВІЛЕЙ

На життєвому шляху кожного з нас зустрічаються люди, яких потім усе життя тримаєш на споді теплої пам'яті. Про таку людину — чесного й невтомного трударя, мудрого сім'янина, ветерана Другої світової війни — хочу розповісти читачам.

Славний життєвий рубіж відзначає 17 липня цього року **Середюк Володимир Іванович**, мешканець села Хотівка. У нього — ювілей, йому виповнюється 90 років. Володимир Іванович — шановний у селі чоловік, його поважають як людину щедрої душі, яка все життя сповідує справедливість і добро.

Ювіляр вважає, що йому поталанило з народженням. І тому, що прийшов він у цей світ у розпал літа, коли колосяться і зріють врожаї. І тому, що народився в працюючій хліборобській родині ширих українців на щедрій, мальовничій волинській землі напередодні свята Святого Володимира. Отож і колоситься його життєва нива добрим врожаєм, кожна зернинка якої — то конкретна справа, що простає в людських серцях добром.

За своє життя ювіляр не одну борозну зорав, не одне поле засіяв... Все життя не ділив свій час на роботу й відпочинок: була тільки заповзятлива робота. Збудував хату, виховав у повазі до людей своїх дітей, плодоносить сад, який дбайливо зростив наш ювіляр.

“До цього часу нашу осколок біля серця. Коли лікарі роблять рентген-знімок, то говорять: “У

ЖИТТЄВІ УЖИНКИ

вас у грудях знаходиться металічний предмет” (зі спогадів В. Середюка).

Пам'ять про Другу світову війну — старі рани, ордени й численні медалі. *“Проти нас стояли німці і власовці... В атаку вів нас капітан (певно, був зі штрафників). Не добігши до німецьких траншей, він впав мертвий. Я біг поряд із ним... Зав'язався рукопашний бій... Ми залягли в німецьких окопах... Біля мене, на бруствері, лежали кілька залишених німцями гранат — ними я відбивався під час контратаки... Із 180 осіб залишилося нас живими троє солдат і молодий лейтенант...”* — згадує колишній фронтник.

У дитячі та юнацькі літа Володимир Сердюк був активним членом української освітянсько-патріотичної організації “Просвіта”. Досі він як дорогі реліквії береже тогочасні просвітянські журнали та брошури. Із тих далеких часів пан Володимир несе в душі патріотичний вогонь, любить по-синівському рідну землю.

У Хотівку він закоханий, все тут рідне й миле його серцю. Волинська земля завжди давала йому дужі крила для життєвого польоту. Навіть на фронті Хотівка снилася молодому солдатіві щонайвишневими садами та квітучими чорнобривцями, пшеничними ланами й ніжними українськими солосівами.

І справді, рідне село ювіляра розташоване ніби в центрі духовного світу. Від Хотівки порівняно недалеко стоїть величана всесвітньо відома Свято-Успенська Почаївська лавра. У дитинстві наш ювіляр тягнувся душею до святині із

золотими куполами, разом із рідними відбував там прощі. Та ще всі хотівчани щоднини любуються виглядом Божої гори, яка втішає зір своїм зеленим вбранням і лікує людей водою зі свого джерела. Окрім цього, поруч розташоване село Онищівці з джерелом святої Анни, до якого лине люд із півсвіту за зціленням. Як бачимо, ювіляр має підстави гордитися своєю малою батьківщиною, обрамленою святими місцями.

Наш ювіляр — активний прихожанин сільської церкви Успіння Божої Матері. Хотівчани зуміли збудувати її самотужки в часи воєнного атеїзму, в кінці 40-х років минулого століття, — якраз тоді, коли церкви повсюдно закривали або руйнували. Хто побував на службі в цьому храмі, той підтвердить, що тут завжди легко й сонячно, — душа ніби очищається, світлішає, облагороджується, а думка переноситься в якийсь таємничий світ. Усі прихожани гордяться своїм храмом, адже це — їхнє велике духовне надбання.

Володимир Іванович свято сповідує християнські цінності та традиції. Разом зі своїм товаришем Петром Олексюком приїздив улітку 1988 року до Києва на святкування 1000-ліття Хрещення Київської Русі. Атеїстична влада робила все, щоб поменше людей потрапило на церковні урочистості з цієї нагоди, було виставлено численні міліцейські кордони. Але друзі-волинці виявили тверду наполегливість і таки зуміли відвідати й Володимирську гірку, і Володимирський кафедральний собор.

КОЛИ СЛОВО — ЗБРОЯ

Нещодавно в м. Городок Львівської області на запрошення Товариства “Просвіта”, Спілки політ'язнів, відбулася зустріч мешканців міста з лауреатом Національної премії імені Т. Шевченка, довголітнім в'язнем сталінських тюрем і концтаборів Іваном Федоровичем Гнатюком.

їни — й тепер за Україною тужу”, або: “Ми зубожіли духом, як раби, безсилі встати й випростати душі”, або: “На чорнім ринку вроздріб Україну розпродують під іменем її”, або: “Співці на жебрах. Слово — на хресті, Правдива слава й честь — у забутті. А на престолох — блазні та варяги”. Чи це не гіркі реалії нашого сьогодення?!

З особливою силою звучав голос поета, коли він звертався до молоді: *“Любіть рідну мову, слово, пісню, бо саме завдяки цій духовній силі, силі батьківських традицій, — наш народ вижив. Вижив наперекір тому, що віками не мав своєї держави, власного війська, жив в оточенні жорстоких і нена-*

ситних ворогів. Вони й сьогодні є, такі ж, як 200, 300 років тому. Нині як ніколи гостро стоїть питання, чи житиме українська нація, чи ні. Але це залежить не тільки від наших слів, а й від дій. Тож мусимо бути одноставними у своєму виборі нового Президента України. У нашого народу є єдиний, Богом даний кандидат — Віктор Ющенко!”

Поет Іван Гнатюк може бути прикладом українського героя-патріота. Цей літній чоловік, в очі якого не раз зазірала смерть, і нині знаходить силу для творчості, для зустрічей із людьми — живе реаліями нашої держави, мріє і вірить, що побачить Україну справді вільною і незалежною. Йде

“Важкі були часи того голокування. Вночі приходили хлопці з гір, а вдень — представники радянської влади. Спробуй, догоди тим і тим”.

Так В. Середюк говорить про кінець 40-х початок 50-х років, коли працював головою Хотівецької сільської ради.

Позаду роки бурхливого, неповного по вінця життя. Але й тепер наш ювіляр прокидається з першими піснями. “А як же інакше для господаря, адже вдома завше роботи непочатий край. Так було, так і буде. Улюблена робота створює бадьорий настрій, дає насолоду в житті. Бо людина доти живе, доки працює”, — запевняє він.

Ще в юні роки Володимир Іванович посадив на батьківському подвір'ї липу, яка стала нині великим крилатим деревом. У холодочку під цією липою всім дуже затишно, особливо в літню спеку. Тут на свій день народження щоліта іменинник розставляє столи та садовить гостей. Тут милозвучно й гучно звучить для старійшини у виконанні голосистих Середюків “Многі літа...”.

Отож, із ювілеем Вас, шановний пане Володимире. Хай на вашій липі ніжно буяє пахучий цвіт, і хай вона дарує Вам цілюще повітря й медові аромати й оздоровлює свого Садівника. Нехай на вашу розкішну липу сідають зозулі-вішунки — на багато ще років. І хай щолітечка сповнює Ваше добре серце радістю полум'яний цвіт червоних маків, які споконвіку облігували поля навколо Хотівки.

А ми всі у день Вашого славного і поважного ювілею кладемо квіти своїх сердець Вам на підвіконня!

● **Іван ПОБЕРЕЖНИЙ,**
м. Київ

по життю Гнатюк Божими і Шевченковими стежками, його сильно, правдиве слово здатне будити зі сну приспаних, всіх, хто піддався омані псевдонезалежності й спочиває на лаврах.

Вважаю, що в кожному куточку України сьогодні, напередодні великих політичних змін, слід проводити зустрічі з відомими, шанованими людьми — поетами, співаками, акторами, вченими, депутатами, — які своїм словом будили б байдужих і лінивих духом, заклика-ли б до активного політичного життя, до виявлення свідомої громадянської патріотичної позиції в період підготовки та проведення президентських виборів у жовтні цього року. Так, як це робить справжній герой України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, довголітній політичний в'язень, поет-патріот Іван Гнатюк.

● **Іванна ХОМА,**
член товариства
“Просвіта” м. Городок,
голова Комітету захисту
мови, культури, духовності

РЕГІОН

ОБІЦЯНКА НА МОГИЛІ СІРКА

“Просвіта” — духовне серце козацького краю — так називалася виїзна науково-практична сесія Дніпропетровської “Просвіти” імені Т. Шевченка, що проходила у Нікополі. Наукова, бо на ній доповідали відомі вчені. Практична, бо відбулося обговорення виступу голови обласної “Просвіти” представниками регіонів.

Нам силкувалися зірвати цей захід. Законтракований автобус відмовили без будь-яких причин. Обрана зала виявилася зайнятою. У місті проведення — Нікополі — з'явилося обласне свято... Урешті все владнали. Ідемо на південь. Сесію відкрив голова обласного товариства, письменник **Володимир Заремба:**

— “Просвіта” знана в області: в усіх ділянках ми докладаємо рук. Дніпропетровська міська “Просвіта” під керівництвом професора Поповського; Новомосковська районна, яку очолює кандидат наук, педагог **Емма Шаповалова**; Марганецька міська, де головою кандидат наук **Микола Тищенко**; Павлоградське, Верхньодніпровське, Нікопольське, Криворізьке, Широківське об'єднання... — стали у своїх регіонах поборниками великої просвітянської справи. Нас кличе легендарний Іван Сірко, шану якому сьогодні віддаємо. Нас кличе і зобов'язує Україна...

Доповідь “Розвиток творчості і здоровий спосіб життя” зробив голова Дніпропетровської міської “Просвіти”, професор **Анатолій Поповський:**

— У нашій Юридичній академії вихованців готують кваліфікованими фахівцями-правоохоронцями. Та несповна покликання вчених, викладачів. Ми вчимо їх відчуттю сучасної молоді. Саме такий меті служать наші численні просвітянські заходи і серед них — літературна студія “Поетична Фемида”, члени якої вже мають свої видані збірки...

Голова Новомосковської “Просвіти” **Емма Шаповалова** розкрила тему “Впроваджуємо традиції і звичаї українського народу”, а свої думки підтвердила на прикладі конкретного навчального закладу.

Про козацьку педагогіку говорив голова Нікопольської “Просвіти”, відомий у краї культпрацівник **Борис Бабенко**. Заснована у них школа розвиває почуття любові до України, потяг до мистецтва й культури.

У Павлограді вже кілька років працює Клуб “Місцями слави”, про що розповів голова місцевого товариства Микола Пономаренко.

На чолі з **Миколою Тищенком** Марганецьке товариство налагодило зв'язки зі школами й бібліотеками. А у Верхньодніпровську просвітяни — часті гості у селах району: із сумками книг мандрують від хати до хати.

Неповторним був виступ члена Ради “Просвіти”, голови відділення Фонду культури **Станіслава Левенця**. Назва доповіді — “Генетичний код нації”. Це — наукові багаторічні спостереження про те, як людина від самого народження отримує свій код, і його нікому не волено змінювати.

Йшлося на сесії і про розбудову товариства, залучення молоді. У залі було влаштовано виставки. Відбувся концерт нікопольських просвітян. Були присутні й представники органів влади. Прозвучала репліка: “Тепер ими нужно заняться”.

Вистоїмо, друзі! Про це ми говорили на могилі Івана Сірка в Капулівці...

● **Володимир ЗАРЕМБА,**
голова Дніпропетровської обласної “Просвіти”

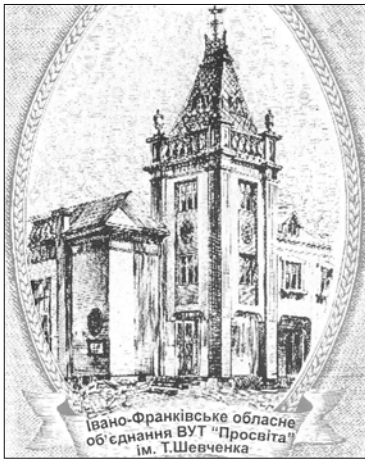
ЗУСТРІЧ

Вірші Гнатюка, здається, можуть зробити набагато більше, аніж сотні пустослівних, велеречивих віч, мітингів. Особливо — в тривожний час напередодні президентських виборів. 75-літній поет, фізично ламаний тюрмами та численними недугами, — духовно міцний, як криця. Своє страдницьке життя він порівнює із хресною дорогою України. Іван Гнатюк пройшов через концтабори, карцери, одинадцять разів його заарештовували, десяток — піддавали катуванням, але він не зрікся ні своїх віршів, ні обраного шляху. У доробку поета з Борислава — понад 20 поетичних збірок. Уся творчість його, від першої книжки “Поговіння” й до “Хресної дороги”, інших збірок останніх років, — це вістину поезія серця, яке всерть наповнене любов'ю до України, вірою в її воскресіння.

Під час зустрічі в Городку Іван Гнатюк раз у раз читав свої вірші, де кожна фраза проймає до глибини душі: “Я в Києві — столиці Укра-

ДОСВІД

Автобус за якихось шість нічних годин домчав мене до столиці Прикарпаття. Очікування зустрічі з зеленими Карпатами і просвітянами Івано-Франківщини геть позбавило мене сну.

КОРІННЯМ У КАРПАТСЬКІЙ ЗЕМЛІ

Хвилювався я, виявляється, недарма. Як рівнянин, ревниво порівнюю рідне місто з Івано-Франківськом. А він — компактний, з численними новобудовами, зелений, з добре збереженим і відреставрованим історичним центром, вимошеними декоративною плиткою хідниками. Місто чисте і свіже.

У центрі, на вулиці М. Грушевського, — ошатний двоповерховий зі шпильастим дахом Народний дім “Просвіта”, а в ньому — концертна зала, численні кімнати для роботи гуртків, бібліотеки, читальні. До того ж, відреставрований він і переданий міською владою “Просвіті” в безкоштовну оренду. Уже пізніше довідався, що при “Просвіті” діє 18 гуртків і колективів, які фінансуються з обласного бюджету. А це видатки досить значні! Ось яскравий приклад того, як обласна влада за

допомогою найдавнішої патріотичної організації творить і втілює на теренах області національну ідею, яка, як відомо, Конституцією не передбачена, — та твердо відклалася в умах керівників області, які корінням своїм вросли в карпатську землю. Для них національна ідея й ідеологія — материнська мова, історія і культура рідного краю, народні традиції, звичаї та обряди.

Саме про це йшлося на урочистому засіданні сесії Головної ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка та розширеної ради крайового об'єднання Товариства, присвячених 15-й річниці “Просвіти”, відновленій на Івано-Франківщині в 1989 році. У залі Народного Дому — просвітяни, які активно працювали в Товаристві у 30-х роках ХХ століття, ті, що відновлювали її в

наш час, а також молодь, яка продовжує справу дідів і батьків.

Про те, що Товариство славно попрацювало на збереження культури, духовності краю, ми, голови обласних об'єднань Товариства з усієї України, пересвідчилися, побувавши в Коломиї, Косові, Ворохті, Яремчі, Надвірній, відвідавши музеї в Коломиї, Косові, Криворівні, в Микуличині.

Де б ми не побували, — всюди відчувається великий вплив “Просвіти” й просвітян. Саме з їхньої невтомної праці постала культура відновленого Прикарпаття, якою може пишатися вся Україна.

Отож, маємо в кого повчитися!

● **Іван КУЗЬМЮК,**
голова Рівненського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ПРАКОРІННЯ

Трипільці-хлібороби небезпідставно вважали свою землю сонячною, а тому й священною. Сонце вони зображували на посуді: на ранньому й середньому етапах прокреслювали, а в роки розвинутого — малювали в образах кола чи круга. Жертовники витворювали у вигляді сонця із колово-хвильовим струмуванням. Сонце зображували на оселях, як це засвідчують моделі у вигляді округлих вікон, намальованих напівкіл, дуг, навскісних ліній-променів. Сонце сприяло врожаєві хлібного збіжжя, веденню тваринництва, всього господарювання. Вирощене зерно — зі згустком сонячної енергії, тому вживання його сповнювало організм силою сонця. Селища свої трипільці-орії будували за коловим принципом. Свою країну хліборобську вони обожнювали й могли називати священною. Очевидно, й оспівували, як про те йдеться в українських колядках:

*Допомагай Біг, ясне сонечко!
Високо сходиш, далеко світиш,
Допомагай Біг, ясне сонечко!*

Світлоглядне розуміння життя та його духовне утвердження були однаковими на всій території розселення хліборобів культури Кукутені-Трипілля від Дунаю до Дніпра. У цьому вбачається не тільки етнічна, а й соціальна цілісність. Суспільно-духовною організацією її життя займалися волхви-старійшини. Розвиток багатьох сфер господарювання, формування космологічного світогляду, на якому засновано віру, культуру, творчість, високий ступінь етнічної консолідації, вказує на досконалий рівень суспільства на всіх землях Трипільської цивілізації. Виходячи з даних розвитку, доктор М. Чмичов доводив, що “протонеоліт і неоліт імовірно вважали не первісним суспільством, а періодом складання державності, яка з’явилася у довершеному вигляді в епоху бронзи”.

Розробкою проблеми державності трипільців-хліборобів займався археолог Юрій Шилів. Вона висвітлена в його працях “Прародина ариєв”, “Праісторія Русі”, “Праісторія Русі-України”, “Джерела витоків української етнокультури” та інших. Історична інтерпретація його така. Частина жителів малоазійських міст Чатал-Гююка і Хаджилара (6200 р. до н.е.) мігрувала за Дунай. Тут злилися з місцевою людністю й утворили археологічну культуру Кереш (VI тис. до н.е.). На її глиняній табличці зберігся напис: “... (жертвна) віця, скоплена жертвом Аратти”. Поступово центр Аратти із Середнього Подунав’я переміщується на чорноземі міжріччя Дунаю, Дністра і Дніпра. В часі й за територією вона відповідає культурі Кукутені-Трипілля. Шо Аратта старша за Шумер, свідчать пам’ятки пониззя Дніпра, зокрема славнозвісна Кам’яна Могила.

Найдавніші поселення “священ-

ної країни” з’являються на Південно-Східній Трансильванії та Прикарпатті. Їхня кількість збільшується, і люди обживають береги й поля понад Південним Бугом і Дніпром. Поселення Трипілля-Аратти на другому етапі (близько 3600 р. до н. е.) збільшуються за розмірами, розвиваються ремесла: гончарство, обробка каменю, кременю, дерева, шкіри, кування та зварювання мідних виробів. На третьому етапі (3000—2250 р. до н. е.) центр Аратти охопив територію між Південним Бугом, Сінохою, Дніпром, Росією. Тут зосереджено всі міста енеоліту з двоповерховими житлами, які займають площі від 100 до 450 гектарів. На пізньому етапі поселення зменшуються за розмірами, підпадає творчість, особливо кераміка.

Розвиток Трипілля на всіх трьох етапах — це розвиток держави Аратта. Вихідці з Аратти забудували Урук у Шумерії (Месопотамія), а згодом і місто Аратту. Воно засноване самою богинею кохання й плодючості Інанною. Тому і є країною “заповідей божих” та “чистих обрядів”. Її ознакою було кільце зі стрічкою, подібно до вінка зі стрічками в українських дівчат. Священна країна Аратта залишила по собі велику історичну спадщину. На Русі існувала як Арс(т)анія з Артою. В Ірані вона була відома під назвою Арати — країни найвищого блага і щастя. Індійці свою країну ще й досі називають Бхаратою, є там і провінція Арта. Діяння п’яти арійських племен, які принесли з собою славу своєї придніпровської прабатьківщини, описані в поемі “Махабхарата”. Територіально й виробничо-побутово, за висновками археолога Михайла Відейка, Аратта не може бути на землях хліборобів-оріїв. Однак духовно й світоглядно вона єднається з трипільцями, як носіями сонячної, а отже, і праведної віри. Корінь “Ра” у назві Аратта й віра в Сонце трипільців-хліборобів єднають їх.

Бог Ра належить до найдавніших сонячних богів. Він добре відомий у Давньому Єгипті в III тисячолітті до нашої ери. Оскільки в той же час існувала культура Кукутені-Трипілля, то сонячний Ра осявав і духовне життя хліборобів-оріїв. Основне їхнє знаряддя обробки ґрунту називалося *рало*. Воно відтворювало життєдайну основу проміння самого Ра. Сонце в трипільській кераміці зображувалося на чотири сторони світу. Таким же чотирибічним був храм бога Ра в давніх єгиптян. Скульптура давньоукраїнського бога Світовида є також чотиривидною. Отже, чотири сонця трипільців — це той же чотирипликий Ра. Посланцем Бога денного Сонця-Ра є птах, назва якого збереглася в українській мові, — *рарог*, тобто сокіл. Орел, сокіл у первісному світогляді втілюють сонце, оскільки літали в самому піднебесі. У давніх світославних колядках живива уособлюються до небесних величин, які вивершуються сонячним образом:

*Нажнемо снопів, як дробен дощик,
Накладемо кіп, як на небі звізд,
Вивеземо і на гору круту,
Накладемо стирту саму золоту,
Завершимо і сивим соколом.*

Хоробрих людей у давніх українських піснях порівнюють із цими птахами. Як і козаки, сокіл із орлом є побратимами, що й оспівує відома українська пісня: “Побратався сокіл з сизокрилим орлом”. Крім цього, сокіл є ще й вісником. Коли свахи на весіллі йдуть від шлюбу, то саме через нього посилають вістку: “Лети, соколоньку, попереду нас...” Друга половина слова “рарог” указує на зв’язок із Сварогом. Отже, він є і його вістуном. Сам же Сварог (за “Велесовою книгою”) має в собі велику таємницю, бо втілює Світовида і Перуна разом.

В українській мові є багато слів із коренем “Ра”, особливо в тих, котрі мають сакральне значення. Назвемо деякі. *По-Ра*, коли сходять

сонце, це — *Ра-нок*. Воно проходить крізь небесну *б-Ра-му*, а в людей починається *Ро-бота* і *Ра-дість*. *Ра-да* дає їм лад у житті, а *Ра-ло* допомагає у *п-Ра-ці*. *Ві-Ра* сповідується у *х-Ра-мі*. *Ра-йдуга* єднає небо і землю. Сторона, де живуть Боги й боже світило, називається *Рай*, а де живуть люди — *к-Рай*, живуть *п-Ра-ведно* і *по п-Ра-вді*. Історична *к-Ра-іна* трипільців-хліборобів (за Ю. Шилівим) відома як *А-Ра-тта*, а наша сонячна держава — *Ук-Ра-іна*. Її дерево-тотем, яке тягнеться до Сонця, — *Ра-іна* (тополя).

Проминули тисячоліття. Настала пора заліза. На землях правобережного Дніпра жили племена борисфенітів. Грецький історик Геродот писав, що вони називають себе за ім’ям свого царя — *сколотами*, а скіфами їх обзивали греки. Вони, як хлібороби, вважали себе споконвічним народом наддніпрянського краю. Земля *сколотів* була священною, оскільки дочка Борисфена Анігея (Земля) була дружиною Верховного Бога (по-грецькому — Зевса). Цар (зар) цієї землі звався Колоксай. Отже, за походженням *сколоти* були предками Неба і Землі. Цар мав сонячну сутність, а його народ, мов проміння, йшов від Кола-Сонця, найдавнішого світлого Бога. Від нього походять основні хліборобські назви: *колосок* утілює у собі Небо й Землю; печені хліби — *колобок*, *ка(о)лач*, *ка(о)лита*; найосновніший хліб роду — *коровай*; поминальна каша — *коливо*. Свята на честь Сонця називається відповідно йому — *Коляда*, *Колодій*, *Калита*. Символом краю є сонячне дерево — *калина*. Як *сколоти* були синами Колоксай, так через кілька століть у “Слові о полку Ігоревім” поляни названі “внуцями Дажбожими” — Бога Сонця.

Коло становило визначальну засаду світогляду тріпільців-оріїв як у мистецтві, так і в будівництві та господарстві. Духовно, а отже, й етнічно, люди не змінилися. Вони сприймали світ триєдиним і чотиричасним, тому ритуально все робили тричі і на чотири сторони світу. Найвищим виявом пошани до Сонця, вишніх сил, був звичай свої дари нести над головою. Цим люди висловлювали не тільки пошану до світових величин, а й утверджували свою спорідненість із ними. Як виносили страву в горщику шість тисяч років тому, так і тепер господар виносить кутю на покуття. Коло-сонце дівчина із землі *сколотів* несла над головою — так і донині дівчата виносять корж-калиту на свято. Колядники із сонцем-зорею на святки уславляють цінність світу білого для життя на Землі. Оздоби у *сколотів* були сонячними, навіть кінську упряж вони прикрашали такими символами, які утілювали світлоносну сутність Світу. Походять згадані образи із мистецьких пластів трипільців-хліборобів і переходять у давньоруське та українське народне мистецтво.

Старійшини мали символи влади — булави, спочатку — круглі з каменю, а пізніше — металеві з чотирма ребринами. Пізніше так виготовляли полковницькі перначі козацької доби. Ознакою Веховного Володаря було бронзове навершя — *папай*. За стильово-композиційними ознаками в ньому втілювався образ Світу. Від постаті в центрі вгору відходили дугові відгалуження на чотири сторони. Вони мали по три-чотири дзвоники та круглі пластинки, які, очевидно, дзвеніли й закликали людей до певних дій. То ж бо в таких навершях утілено ті світові мірності, як і в культурному надбанні попередніх епох.

Через багато соціальних та історичних перемін земля понад Дніпром ще за часів Київської Русі стала називатися Україною, а з часом і закріпилася за нею. Року 1187-го в Іпатівському літописі згадується про смерть переяславського князя Володимира Глібовича: “І плакаша за ним всі переяславці, за ним

Символ священної країни хліборобів — колосок-раїна — на двоконічному горнятці з Майданецького міста Трипільської цивілізації. Розкопки Миколи

же Україна много постана”. Яких тільки псевдоверсій щодо даної назви не понавигадували сповідники російської імперської науки, аби спалювати її істинне значення. Це й країна, і погранична сторона, і українська частина від чогось цілого (імперії). Хоча свідомою частиною людності знала, що “Україна — рідний край”. Однак сакральне значення назви не розкривалося. Воно ж таке, як і сонцесейна Аратта, як і країна *сколотів*. У кореневій частині слова стоїть сонячна назва Бога Ра, а самих букв рівно стільки, скільки часу творився світ — сім. Сакральний зміст утілений не тільки в назві країни, а й у цілих рядках слів української мови, що, безперечно, вказує на давність її походження: *рай* — *край* — *країна* — *раїна* — *Україна*.

Священність землі та існування на ній держави підтверджується й на вишньому — небесному — рівні. Трипільська культура розвивалася під зодіакальним знаком Тільця. Край, у якому жили трипільці-орії, також мав цей знак. У той час земні й небесні сили увійшли в добродійну взаємодію, а відтак життя й культура досягнули величного духовного й господарського розвитку. Божественним уособленням Тільця був Сварог, а його божественна мова, священні знання втілено у “Ведях Рого” (“Рігведа”). Підтвердженням цього є і шанування культу Бика у трипільців-хліборобів. На поселеннях часто знаходять роги биків. У житлах, святилищах, як ось Сабатинівському, мешканці закопували череп вола з рогами, кістки. Образ його передано в різноманітних статуєтах бичків, корів, у пластичних та мальованих образах на посуді. Основним образом у “Ведях Рого” є бик-віл-корова. Вище небо називається “Свах”. Отже, книжка є зібранням вишніх знань від Сварога.

Досліджуючи їх, індолог Степан Наливайко виявив багато паралелей і писемних засвідчень, які змістово й духовно споріднюють її образи з Трипільською цивілізацією. Опріч символу бика, у санскриті “Go” (Го) означає “корова”. Склад цей в українській мові пов’язаний із приналежністю до тварин — *ха, ху, га, гу: худоба*, “gosayin” — *господар* (власник корів), “Goptar” — *Гоптар* означає “цар, воїн” (охоронець корів). Го-раштра, го-радж’я, го-деша із санскриту перекладається “го-країна”, тобто “країна бика-тура-корови”. Саме слово “го-країна” з часом трансформувалося в назву *Україна*. Писемні підтвердження цього С. Наливайко знаходить у пізнішій пам’ятці — “Велесовій книзі” (дошечка 7): “Ми — коровичі: скіфи, анти, руси, боруси, сурожді”. Він дає такий етнімічний ряд: коровичі-кравенці-українці. Він пише: “Автор “Велесової книги” недвозначно самоідентифікує, ототожнює себе і свій народ із боровичами-кравенцями-українцями, конкретизуючи, які саме складові творять і наповню-

ють реальним змістом цей збірний етнонім”. Україна, за С. Наливайком, для стародавніх народів — країна Тура, Бика. А вже висловлював думку, що назви Таврика, Скіфія, Русь, Україна, Волинь (як і Буковина, Гуцульщина, Бойківщина) — семантичні двійники й означають “Край-Країна Тура-Бика”. Висновок ученого такий: “Країна Бика”, Гураштра, Гуратта, звідки, можливо, й Оратанія. І якщо ареал Трипільської культури — Гу-ратта, де ратта — “країна”, то населення її — ті ж таки гу-країнці, у-країнці... Етнонім “українці” й назва “Україна” існували на наших теренах упродовж тисячоліть — у трипільській, скіфській, долітописній дійствами люди єднають небесні та земні сили й, утверджуючи їх, свою святість та пошану.

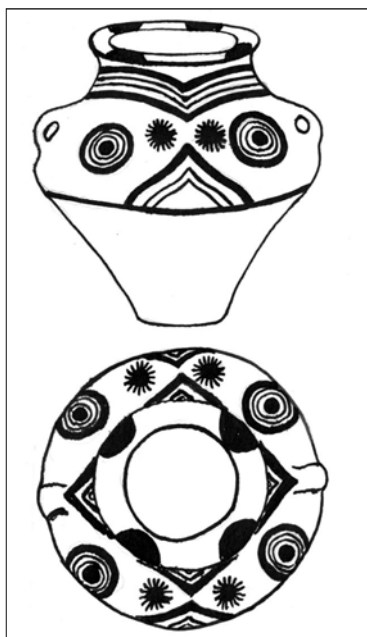
Небо і Земля в образах єдиного у фольклорі, мистецтві, звичаях. Нині, як і тисячоліття тому, жертви на пошану вишнім силам несуть на рушниках над головою. Так несуть кутю на покуття, виносять коровай для молодих. Так дівчата доправляють корж-калиту до сволока (небес) на свято Калити. Із сонцем-зорею над ватагою ходять колядники, уславляючи, помножуючи силу Сонця в настани нового річного Кола. Подібними дійствами люди єднають небесні та земні сили й, утверджуючи їх, свою святість та пошану.

Священність рідної землі виявляється у самих назвах. Так, місце вишнього і вічного блаженства — *Рай*, а місце земного — *к-Рай*. Осідла Богів називається *Вір’я*, а осідла родини — *подвір’я*. Побожну мову звуть *повір’ям*. У небесах володарює *Господь*, а на землі — *господар*. Хата, як родове осіддя, є мікрочастинкою Світу. Вона по вертикалі триєдина — підмурівок, стіни, дах, а по горизонталі — чотирибічна. Гостроверхий дах на ній, — мов шапка на скульптурі Світовида чи шапка-бирка на голові чоловіка. Чи вони спрямовані до небес. У хаті, як про те співають божі посланці — колядники, живуть чоловік-Місяць, жінка-Сонце, діти-Зорі, як космічні світила в небі. Господь і господар у давньоукраїнському світогляді були єдиними. Бог славний “по всему світу”, і славним є “наш господар”. Український Бог, як хлібороб, земля оре, хліб ростить, навіть сидить у господаря в гостях:

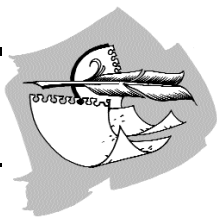
*Я в чолі стола у господаря,
У господаря все в пан Івана.
Тамки роздає щистія,
Здоров’я,
Щистія, здоров’я, многії літа,
Многії літа любого світа.*

Займаючись своїм священним господарюванням, хлібороб жив і творив із любов’ю до Світу, землі, людей. Цебто, робив так, як чинив Бог, був сам у його образі в своєму рідному краї.

Вадим МИЦИК,
етнолог, директор
Тальнівського музею
історії хліборобства

Чотирибічна сонячна сфера на горщику з міста Стіна (Вінниччина). Розкопки М. Макаревича

ДОКУМЕНТАЛЬНА НОВЕЛА

ПОРАДА

— Телеграма з Успенки? — Таня здивовано взяла телеграму й прочитала страшну звістку: “Помер Георгій — похорон чотирнадцятого грудня”. Здрігнулася, закліпала очима й ще раз перечитала по словечку, не ймучи віри написаному. Георгій же недавно, живий і здоровий, хоча відразу впало у вічі — дуже змарнілий, приїжджав з трьома дітьми на вирядження сина його молодшого брата до війська; приїжджав, як прийнято з давніх, воєнних, часів, на тривожне свято їхньої родини. Згадала, як тоді хтось пізно увечері постукав у її двері, й, коли спиталася: “Хто там?”, почула жалібний дитячий голос:

— Люди добрі, подайте бідній сиротині милостину!

Із насторогою відхилила двері й справді побачила дівчинку восьми-десяти років, блаженно одягнену, худесеньку й від мерехтливого світла, що падало з відчинених дверей, здавалося, аж позеленілу з виду. Раптом на розі хати почувся веселий сміх, і Таня впізнала свого двоюрідного брата Георгія та двох його старших дітей — дівчину й хлопця, що виринули з нічної темряви, наче з якоїсь безодні.

Георгій був зроду веселої вдачі, любив пожартувати, і радіючи, що після довгої розлуки побачить ірпінську родину, яка живе за тридев'ять земель від його Успенки, підмовив меншу донечку розіграти таку правдоподібну в нинішній важкий для народу час сцену. У хаті після зворушливої зустрічі й розмови за вечерею Таня збагнула, що розіграна сцена не дуже далека від правди його сімейного життя і шахтарської дійсності. Усі четверо так виглядали, ніби повернулися з довголітньої неволі: виснажені, змучені, видно, не тільки довгою дорогою, але й пережитими негараздами — лица посіріли, з випнутими загостреними щокима, навіть очі здавалися якимись вицвілими, тьмяними. Та найболючіше свідчив про їхнє життя старенький зношений одяг, із якого діти вже давно повиростали і який на них, здавалося, скоро стане по швах розходитися. Як же в такому одязі бути на родинному святі?

Наступного дня жінки їхньої родини познали в себе чимало одягу, ще майже нового, з якого їхні діти вже повиростали чи такого, що поблизу столиці вийшов з моди, й подарували Георгієвим дітям. Найменша Катруся, що так негрібно “просила під хатою милостині”, ніяк не могла натішитися своїми обновами, по кілька разів на день переодягалася в ніби на неї шиті сукенки й знову акуратно складала їх до батькової валізки; особливо раділа книжці народних казок із чудовими ілюстраціями, яку й перегортала, й читала, й притискала до серця, не в силі повірити, що ту книжку подарували їй назавсім.

А Георгій, щасливий, що бачить любов родину, не міг знайти місця для себе: провідував то одних, то других, і всюди згадував про свого доброго тестя, що, подовівши й живучи на старості самотньо, не мав ні спириту, ні сили ходити коло корови, тож мусив її продати, а частину грошей, взятих за неї, дав йому з дітьми на дорогу, кажучи: “Поїдь до родини, розкажи їй про наше шахтарське життя на Луганщині й подивися, як живуть люди біля стольного Києва”.

Щось боляче здригло вражене чорнобильською радіацією горло — стало важко дихати... Таня ходила по хаті й не стримувала сліз, яких ніколи не показувала ні перед злими, ні перед добрими свідками: навчилася тамувати їх навіть перед рідною матір'ю, коли вона ще жила на білому світі. Але в чотирьох стінах віч-на-віч зі своїм горем можна й поплакати. Чомусь прийшла на згадку давнім-давно забута телеграма, надіслана з тієї ж Успенки: Георгієва мати просила зустріти його, семилітнього, з меншенькою за нього сестричкою на вокзалі, бо ніхто з дорослих не може завезти їх до Ірпеня подихати після степової закам'янілої спеки свіжим лісовим повітрям. Таня, що вже перейшла до десятого класу, трішки запізнилася до поїзда — бігала сюди-туди по перону, не знаючи, що їй робити, й раптом побачила хлопчину, що тримав за руку дівчинку та торбину з якоюсь поклажею. У сірому картузику з довгим козирком, що захищав очі від сліпучого сонця, він так тривожно розглядався навколо, що вона відразу ж кинулася до них:

— Ви з Успенки, дітоньки?

— З Успенки! — вигукнули в один голос обое.

Пригорнула, розцілувала одного й дру-

Нашому авторові, лауреатові Національної премії ім. Т. Шевченка — Іванові Гнатюку — 75! Щиро вітаємо видатного письменника і пропонуємо увазі читачів його новий твір. З роси й води!

гого, рада, що знайшлися, й ціле літо була для них і старшою двоюрідною сестрою, і вихователкою, що заступала матір. Таня так зріднилася з ними, що почуття двоюрідності просто зникло в її розумінні назавше. А коли Георгій після військової служби приїхав до Ірпеня на роботу, вона сприйняла його за рідного брата, не відчуваючи ні незручності, ні тисноти в невеличкій хатині, в якій ще жили і її дідусь з бабусею, і повдовіла в страшну війну мати — рідна Георгієва тітка — в людській сердечності завжди вистачає і місця, і хліба, і, головне, любові. Потім не один рік жив у них, навчаючись в Ірпінському технікумі, його молодший брат Іван, що в Ірпені й одружився, пустивши своє сімейне коріння. Ніхто так сердечно ні з батькової, ні з матиної родини не ставився потім до самотньої Тані, як Іван та Георгій: чи то нелегке життя зробило їх такими чуйними, чи така їхня вроджена вдача? Тільки загляне котрийсь до хати — зразу за відра й до криниці по воду; не забуде до смерті, як на похороні її матері, коли всі полягали здрімнути, лише Іван був коло неї до самого ранку...

Зателефонував Іван, не знаючи, що Таня теж отримала страшну телеграму, — домовилися їхати на похорон разом. Уже вчораша — й треба було квапитися в дорогу. Хапала то одну річ, то другу, кидала до сумки й зразу чомусь виймала. Нарешті взяла себе в руки: переодяглася, приготувала буханець хліба, шматок солонини, схвала пашпорта, гроші (слава Богу, саме дали місячну пенсію) й присіла перед дорогою. Їхали вчотирьох: Іван з дружиною і вона з братом. Із Києва до Луганська ходить два поїзди — котримсь таки доїдуть.

Перехрестилася й, замкнувши хату, пішла у темряву ночі.

Більше доби кружним поїздом петляли вони по Україні, докидесь після опівночі доїхали до Луганська, потім легковим автомобілем, власник якого, здерши за нічний проїзд безбожно великі гроші, завів їх на місце й висадив просто на вулиці шахтарського міста. Ще з годину поблукали в темряві й на решті знайшли Георгієву хатину.

Таня з Іваном, як і в страшну поховальну ніч її матері, голодні й перемерзлі до кісток (в хаті не палилося), просиділи вдвох біля домовини Георгія до ранку, не зводячи очей з його невідомо змарнілого обличчя; майже не розмовляли: все було і без слів зрозуміло. А коли вранці почали сходитися рідні й сусіди, зайшли обое до кухні чимось трохи закріпитися. Таня дістала з сумки й стала краяти привезений хліб та солонину. І тут чуйним серцем побачила, як Георгієві діти, такі ж марні, як і він у домовині, принесли й голодними очима стежать за її рухами.

А Катруся, тягнучи до неї тонку, наче в гусочки, шийку, мимоволі облизувала губки й мовчки ковтала запах їхніх пожитків.

Вражена голодними поглядами посиротілих дітей Георгія, Таня забула й про себе, і про Івана — тремтливими від переживання руками квапливо подавала їм скибки хліба із солониною, дивилася, як вони, не проронивши й слова, жадібно їли, і шкодувала, що не купила й не привезла більше: не сподівалася ж, що шахтерські діти так гірко бідують. Раптом почула, як хтось легенько пошарпує її за спідницю, — глянула, а то сусідська трилітня дівчинка, звівши на неї розширені оченята, лебедить тоненьким голосом: “Я теж хочу сальця і хліба”.

Дивлячись на тих голодних дітей, Таня, ледве стримуючи сльози, роздала все до крихтки — дорослі можуть потерпіти...

Невдовзі люди почали сходитися на похорон. За давнім шахтарським звичаєм прийшли шахтарі з усієї шахти: любили Георгія за його добру вдачу і працьовитість. Чи не вона, саме та вроджена працьовитість, і звела його передчасно в могилу? Важко було їм з трьома дітьми жити в тісній кімнатці шахтарського гуртожитку, й декілька років тому Георгій став будувати власну хатину. Але як її тепер збудуєш, коли шахтарям із їхніх заробітків давали на руки лише мізерну децищу, — решту грошей, наче імена покійників у церковну грамоту, записували в якусь облікову книгу “Чекайте з моря погоди”. Якось Георгій був натякнув начальникові шахти про зароблені гроші — і відразу за той натяк позбувся роботи; півроку мусив оббивати поріг начальникавого кабінету, благаючи поновити його, бо ж не було за що дітям хліба купити. Начальник добре знав, що сім'ї тих шахтарів, які на роботу ходять, мають змогу лише раз на день пообідати — про сніданки й вечерю давно вже забули. Знав, але хіба його сите серце могло відчувати їхнє недоїдання? І тільки тому, що Георгій був безвідмовним трудягою, він змилювався над ним і знову прийняв його на роботу. Щоправда, за двома заявами: однією з датою прийняття, а другою — без необхідної дати — про звільнення “за власним бажанням”, на якій з будь-якого приводу начальник може поставити ту дату і підпис. Тими двома заявами шахтарі змушені самі прирікати себе на безбронну бідність і рабство. Мабуть, тому Георгій, виснажений тяжкою працею і кількарічним недоїданням, нагло помер просто в забої: серце не витримало — і розірвалося, як по-своєму трактують люди незрозуміле їм слово “інфаркт”.

Тіло з хати виносили мовчки: ні похоронної музики, ні священика. Шахтарі несли домовину на плечах до самого цвинтаря; поставили над ямою на перекладах, і гробарі вчотирьох узялися за канати, щоб опустити

вентар, і домогтися

тільки його

Гробарі з канатами в руках, вражені її несподіваним зверненням, замерли — тако в Успенці ще не бувало.

— Бог його простить! — дзвінко відповіла їй за прадавнім поховальним звичаєм Таня.

— Георгій просить простити його! — вдруге і потім утретє повторила Людочка, й щоразу Таня врочисто проказувала:

— Бог його простить!

Успенчани здивовано похитували головами і перешіптувалися, схвалюючи їхнє прощання. А коли домовину вже опустили в яму й гробарі висмикнули з-під неї канати, рідні покійного підходили й кидали дрібненькі камінчики на віко: в Успенці ґрунт кам'янистий, і замість ґрунок землі кидали, як завше, каміння, гучний стукіт якого моторошно пробрав людей й котився далеко за межі цвинтаря.

Поминки після похорону справляли в хаті скромно й тихо. Шахтарів — Георгієвих побратимів — зібралося стільки, що його родина мусила трьома групами запрошувати їх до столу. Керівництво шахти, за установленим здавна звичаєм, виділило на поминки децищу продуктів та випивки — було чим хоч для видимості їх справити. Перед кожним шахтарем на столі лежав піріжок, стояла склянка домашнього компоту й тарілка з дрібненькою закуски. Тільки посідали — відразу подали кожному по невеличкій чарці горілки, потім — по мисочці борщу, каші й знову по чарці; шахтарі мовчки випили й закусили, дружно встали і, взявши по своєму піріжку, звільнили місця для наступної групи, чекаючи на подвір'ї, коли всі пом'януть покійного Георгія.

Таня вийшла за ними і прислухалася, як вони, повеселівши від чарки, все сміливіше й сміливіше стали нарікати на свою гірку долю. Тверезі — мовчали б: завчало, що ї стіни мають вуха” міцно увійшло в їхню свідомість. Але, захмелівши, про обережність забули, особливо тоді, коли хтось із них нагадав про двадцять вісім вагонів вугілля, що повезли на продаж, і вирученими грішми начальник шахти обіцяв сплатити їм хоча б тришечки їхнього заробітку, якого не бачили вже більше ніж півроку. А вчора довідалися, що ті вагони, як не раз уже бувало, десь пропали: знову високопосадовці злодії, захищені беззаконням, обікрали їх і прирекли на безпросвітне голодування та горе.

— Треба знову бити ноги до самого Києва і домогтися повернення своєї кривавиці! — гукнув хтось із гурту, здійнявши в ньому гомін гніву й рішучості.

— Треба, треба йти! Доки будемо терпіти й один за одним гинути по забоях?! — викрикували, як на мітингу, дійняті до живого втратою свого кривого заробітку.

І тут наче б якась невидима сила підхопила Таню й підняла її, рішучу, струнку та вродливу навіть у своєму шістдесятилітньому віці, над ними:

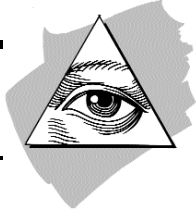
— Чого вам — до Києва? Що, забирати копійки в нещасних калік та бабусь, які просять милостині на кожному кроці? Самі ж кажете, що вас безкарно грабують свої казнокради! Хіба не вони звели передчасно в могилу Георгія?! — чула, як ридання і гнів розпирають її серце, і, не в силі стримати їх, наскрізь пронизувала поглядом шахтарські очі й душі. Не вірилося, що то вона — та сама Таня, яка завжди сповідувала доброту й любов, та, що, будучи важко хворою, свято постила в призначені дні й довгопістя, знаходячись в молитві заспокоєння духу й смирення. Й голос, такий ніжний, м'який з дитинства, мов оксамит, дзвенів і ламався від болю, як меч від удару об камінь.

Шахтарі принишкли й розгублено дивилися в її вогненні очі, а вона блискавично звела над ними зверху простерту правицю й, націливши вказівного пальця на терикони, як свята месниця, владно закінчила свою, несподівану їй для себе самої, промову:

— Бачите ці терикони? Ось там, на одному з них, повісьте кількох грабіжників — і відразу знайдуться вагони вашого вугілля та ваші зарплати!

Шахтарі закам'яніли й мовчали... Ніхто навіть не ворухнувся, коли вона круто повернулася й пішла до хати, щоб разом із родиною пом'янути Георгія.

● **Іван ГНАТЮК**, м. Борислав Львівської обл.

Закінчення. Початок у числі № 29 (249) від 8-14 липня 2004 р.

КОМУ ДОРІКАТИ?

Варто пам'ятати: при звичаєння людей до суржика має різні спонуки та причини, тобто цілковито тут можливі й виправдані мотиви. А крім того, не забуваймо: суржик — хвороба. Чи розумно було б дорікати комусь за наявність у нього хвороби? Інша річ — дорікати за небажання вилікуватися. Але і в цьому разі — дорікати кому? Лише особі? А державі, владі? І навпаки, — якщо державі, владі, то чому водночас і не окремі особі? Не вірно, бо, цимто від індивіда нічого не залежить.

Спадає на думку: суржик заганає нас у глухий кут. Охоплюючи геть усі поверхи суспільства, господарем нашої мовної ситуації є сьогодні саме він. Можна сказати, що всіх тих, котрі ставляться до нього зневажливо, він "просить не турбуватися". Чому? Тому, що свою приреченість, як уже зазначалося, він відчув не лише в національно орієнтованій Українській державі. Але чи близько до цього?

Невипадково саме в наші дні стала можливою навіть така постановка питання: "за" суржик чи "проти"? Особисто мене це не лякає, а все ж насторожує, адже згодом, що в самій допустимості цього "за" вже таїться певна готовність до капітуляції перед суржи́ком — хай, може, і не в повному обсязі, нехай частково. Логіка, що нею оце "за" обставляють, точнісінько така, як і в прибічників офіційної двомовності, а саме: "такі історичні реалії", "так історично склалося", "що вже є, те є, отже, і сприймаймо його таким, як є", і т. ін. Зрештою, це виправдання отого усім добре відомого обивательського принципу, висловлюваного суржи́ком і, зокрема, про суржик — *яка різниця?*

Між іншим, на перший погляд, ніби й резонне оце *яка різниця?* Хіба не придатний для випікання і споживання хліб, скажімо, із суміші (суржи́ку) жита і ячменю? Так вас можуть запитати, аргументуючи своє право на вживання мішанини української та російської мов. Ну й що, мовляв, що мішанина, *"хіба ви мене не розумієте?"*

Непросто, дійсно, заперечувати — надто тим, для кого духовно-культурні сфери просто не існують. Не кожного-бо переконає аргументація стосовно того, що якщо це — *всьо-равно*, то чому ж тоді люди докладають зусиль до того, щоб суржи́ку із того ж ячменю та жита не було, щоб зерно кожної культури було чисте... Мовляв, хіба не до цього ж принципу належить пориватися й у мові? Одначе біда в тому, що насправді обиватель тут не крайній. Прислухаймося, прошу, до мови багатьох радіоканалів, а особливо — телевізійних програм, — і хіба не відчуємо спроб **легалізації** суржи́ку й у ЗМІ, і в інших сферах нашого життя, про яке ті ЗМІ розповідають? Іноді ті спроби наче й непомітні — наприклад, ви чуєте: "більш широкий" ("более широкий") (замість простого українського "ширший") або "давайте працювати" ("давайте работать") (замість простої й органічної української форми "працюймо"). Подібні приклади — незчисленні.

ХТО — "ЗА", ХТО — "ПРОТИ"?

Ось так зміцнюючи суржикову мову на офіційно-державному рівні, вже й ледь не на референдумі готові винести: ви "за" суржик чи "проти"?

До референдуму, мабуть, далеко, а от про суд над суржи́ком, що відбувся в Києві на початку червня 2004 року, згадати варто, тим більше, що і сам я був там допитаний як свідок. Винахідливим, дотепним видалося це театралізоване дійство. Був суддя у довгій мантії — відомий літератор і політик Олесь Доній (суд якого, як виявилось в кінці дійства, було підкуплено ... на користь суржика — о, кого тільки не можна у нас підкупити!), був прокурор — широко знаний прозаїк Юрій Покальчук, був адвокат — талановитий письменник Богдан Жолдак (дещо з того, що виходить з-під його пера, він нарочито подає суржи́ком). Були також присяжні, численні свідки з боку звинувачувача та з боку захисника, хоча найбільше враження справляла вщерть заповнена переважно молодим людом зала Київського молодіжного театру. У плані привернення суспільної уваги до явища суржика акція видалася вдалою.

І все ж, як не зазначити: те, що виявилось добрим для відбуті того дня доброї гри, навряд чи придатне для позатеатральних, тобто справдешньо-життєвих, сфер. І найперше це стосується вже згаданої полярності — ви "за" суржик чи "проти"? Сказав би я — украй спрощений підхід, що, як вже згадувалось, не враховує багатьох нюансів.

Дійсно-бо, суржик — ракова хвороба мови. Уявімо, що хворого цією тяжкою недугою запитують: чи ви "за" свою хворобу? І якщо у

СУРЖИКІЗАЦІЯ

Малюнок Олександра Михнушова

відповідь чути "так, за", — то хіба не впливає з цього висновок, що той, кого запитали, не тільки тяжко хворий, а й дурний? Але таке ж дивне враження справила б і відповідь "ні, я проти", адже саме по собі "я проти" нічого не варте, якщо не поєднане з усією рішучістю і можливістю тяжку хворобу здолати.

Цим я знову ілюструю неможливість односторонньо-категоричного ставлення до суржика. Як явище, як тяжка хвороба мови він, звичайно, заслуговує осуду, адже, як слушно формулював Юрій Покальчук-прокурор, його належить судити навіть не за однією, а за кількома статтями: як форму диверсії (іншої мови на території мови української), як прояв державної зради (адже мова — найвизначальніша ознака нації, зраджувати її — значить зраджувати державу цієї нації), як засіб забруднення атмосфери (не всі бо з насолодою слухають суржик) і навіть як спосіб розтління малолітніх (розбещення молодого покоління Української держави у духовно-культурному плані).

Тобто, підстав для принципового неприйняття суржика більше ніж достатньо. Але варто підкреслити: суржик є явищем, яке не слід ототожнювати з конкретними носіями суржика. Тут бо, й дійсно, різні причини та варіанти. Є — так скажу — ті "суржиконосці", які свідомо витравлювали за себе природну українськомовність, помилково вважаючи той суржик, що на нього переходили, за російську мову (знову закликаю: "поязичені" українці — дніпропетровці, запоріжці, полтавці, та й ви, кияни, — запитайте, прошу, у москвичів чи петербурзьців про якість вашої буцімто російської мови — і ви почуєте...); є, продовжу, зовсім мимовільні носії суржика (і їх найбільше), які вже засвоїли його як родовий спадок (часто в одній і тій же родині спілкуються однорідним суржи́ком представники різних поколінь); є ті, які звертаються до суржикових форм тому, що просто не знають форм літературних; є ті, які, добре знаючи літературні форми, все ж оперують суржиковими, аби "не виділятися"; є ті, котрі розуміють наявність суржика в своїй мові як ганж, і є ті, котрі вбачають у ньому позасумнівну нормальність; нарешті, дуже багато тих, котрих усе це цілковито не турбує — саме *оте яка різниця?*

Уже й це різноманіття варіантів доводить, що якщо хтось наполягає на вимозі стерильного ставлення до мови, то чинить він так, принаймні, незрозуміло.

СУРЖИКОНОСЦІ НЕ ВИЛІКУЮТЬСЯ?

Як відомо, повного збігу літературної і розмовної мов у жодному народі немає. Є розмовні варіанти літературної мови, є діалектні варіанти, але в нас, в Україні, на першому плані — суржик. Те, що він хвороба, ненормальність, — очевидно, але це аж ніяк не стосується тих же діалектних форм, які, навпаки, на відміну од суржика, слід потрактовувати як мовне багатство, як джерело живлення тієї чи іншої мови. Культурній нації саме культурно, найдбайливіше ставляться до своїх діалектів, за приклад чого можуть послужити бодай німці. Маючи спільну німецьку літературну мову, як і ми маємо спільну літературну українську, до діалектного багатства у кожній із земель, з яких складається Німеччина, вони

виробили достоту ревне ставлення: розмовляють місцевими говірками, співають ними пісень, видають газети, журнали і книжки, щоби́льше — місцеві говірки діти вивчають у школі... Це ж стосується і місцевого народно-го одягу. Багато разів я спостерігав, з якою гордістю вибираються у нього, і то не тільки на свята, наприклад, баварці. До того ж, зіронізу, аніхто їм не закине, як і японцям за кімоно, буцімто це в них якась — по-нашому — "шароварщина", що з якогось часу та з якогось дива (точно — не від розуму) почала надмірно тхнути навіть для частини наших патріотів. Просто — у світі ліпше за нас відчувають ситуації, до яких пасує розповсюдженний європейський одяг, а так само й ті ситуації, коли людини не займає або й доречно вдягти національне вбрання. За аналогією з останнім, діалектичні мовні пласти в сучасному світі цілком виведені за межі зневажливого чи поблагливого ставлення. Просто — співвідносно з мовою загальнолітературною, вони, як кажуть, знають своє місце. До речі, хибно дехто вважає, буцімто літературна мова повсюдно звучить на просторах сусідньої Росії. Досить заїхати у будь-яку "глибину", аби переконатися, що немало чого в мові аборигенів виявиться навіть незрозумілим.

Веду це до того, щоб ствердити, по-перше, те, що діалекти і суржик — це зовсім різні явища (на жаль, не всі це розуміли й на згаданому дійстві у Київському молодіжному театрі), а по-друге, те, що снобсько-бридливе ставлення деяких наших патріотів-стерильників (так я їх називаю) до всього, що виходить за обшири літературної мови, жодної критики не витримує. І особливо ж, аби не перетворити високодосконалий витвір — українську літературну мову в мову кастову, не слід бридитися конкретними носіями *неправильної* мови. Так, носій діалекту засвідчує лишень безмежне багатство нашої мови, і вже цим заслуговує поваги. Але, фризовливо сказавши, не зайвий чоловік і суржиконосець, надто з ряду мимовільних. Вважаю, що вже тим він не зайвий, що він і такі, як він, — то основна частина і нинішнього, й потенційного резерву українства. Хтось знає якісь інші резерви, інші можливості нарощування українством сили? Ні, інші відсутні. Гадаю, що для коригування позиції патріотів-стерильників вже й цієї аргументації мусило б бути достатньо.

Так, суржик — зло, але працюючи з його носіями маємо, повторюю, з винятковою педагогічністю та переконаністю у тому, що й без наших кпинів і кривлянь більшість носіїв суржика свій ганж добре розуміє. Звільнити ж їх від враженості суржи́ком способом осуду та шельмувань не тільки незрозуміло, а й неможливо.

Та все-таки — що діяти з суржи́ком? Де ліки від цієї епідемії? Визнати його за другу офіційну мову, користь від чого буде та, що, як іронізував на згаданому суді О. Ірванець, у результаті цього російську мову було б пересунено на третій план? Заборонити? Але чи не найдотепніше висловився з приводу не безпечності заборони знаний телеведучий Микола Вересень. У цьому разі, застеріг він, Україна виявилася б просто паралізованою, бо ж ні президент, ні міністри, ні інші посадовці, ні депутати не змогли б виконувати своїх важливих для суспільства функцій. Чому? Тому що, рахуючись із загальносуспільною вимогливістю, усі засіли б за вивчення нормативної літературної мови... Жарт жартом, а кожному зрозуміло, що крім сфери ЗМІ та освіти, яким суржик має бути проти-показаний, жодні заборони неможливі.

ТО ЩО — МИ ПРИРЕЧЕНІ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ СУРЖИ́КУ? СУРЖИ́КІЗАЦІЯ ТРИВАТИМЕ?

Ні, не триватиме — зупиниться, як тільки ми доможемося того, що курс державотворення буде, нарешті, у нас відрегульовано в тому напрямі, про який вже згадувалось, — у напрямі будівництва національної Української держави, а сказавши інакше — нормальної держави типового європейського зразка. Типовий же європейський зразок якраз і означає: держава, яка ґрунтується на духовно-культурних засадах даної нації. На перший погляд, усе це — так ніби просто і гранично ясно, хоча насправді — скільки ж нерозуміння цих речей у частини нашого люду, а надто в тих, хто тужить за "союзом" чи якимись іншими державними об'єднаннями цього роду! Ось, скажімо, пенсіонер з Києва В. Попов у своєму листі запевняє мене (зацітую мовою оригіналу): "Интеграция Европы означает не только открытость границ, не только единую валюту, единые стандарты, но и единое руководство (власть) и в конце концов — единый язык (я уже дважды слышал от СМИ, что такая работа уже ведется)"...

Зазначу з приводу цієї несусвітньої інформації хіба що таке: якщо десь якимись диваком чи якимись диваками і здійснюється праця в цьому напрямку, то шансу на успіх вона не має і найменшого. Чому? Вже тому, що кожній європейській країні властивий традиційний культ своєї нації та своєї мови (включаючи і згадане найшанобливіше ставлення до діалектів). Це спостерігаємо й нині — у час дискусій довкола прийняття загальноєвропейської конституції. Чому б і не згодитися усім країнам Євросоюзу з тим, щоб зафіксувати в цьому документі спільні для всіх європейців загальнодемократичні права й обов'язки! Та в той же час (як не звернути на це уваги!), охоче пристаючи до цього, країни євроспільноти підкреслили своє прагнення й надалі залишатися *національними* державами. Тобто державами з власними національними мовами, власними національними культурами, присутні поступки стосовно яких у Західній Європі виключені. Навпаки — обертання власних національних особливостей та відмінностей набуває тут останнім часом іноді майже гіпертрофованих форм (чи не тому, що дещо, як-от зі сфери звичаїв та обрядів, опинилося вже на межі щезнення?).

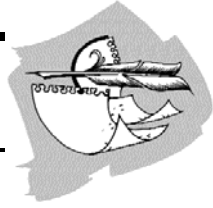
Отже, опам'яталася з огляду на це Європа, схаменулася. Тоді яку Європу в ставленні до національних мов волеюмозадоганяти — ту, яка струшує з себе останню космополітичну куряву, чи ту, буцімто індиферентну до цього, якої насправді давно вже немає? Повторюю: хоча б у чомусь ризиковані кроки на найменше ущемлення чи відтіснення національних мов у Європі неможливі.

Які маємо виводити уроки з цього щодо суржика? Так, він живучий — настільки живучий, що, як я переконаний, треба боротися не стільки з ним, скільки з обставинами та умовами, які його живлять. Утвердяться в Україні орієнтири національного державотворення, здобудуть реальний пріоритет, загальнодержавну підтримку й заохоту українська культура й українська мова, — і будемо певні, що в умовах ось такого нормального, здорового культу рідної мови суржик відступатиме й відступатиме аж до свого повного — хай і в дуже віддалених од нас часах — щезнення.

Утім, щойно зазначене стосується відповідної загальнодержавної атмосфери, створення якої ще треба домогтися. Але інша річ — конкретні мовці, позбавлення яких від суржика переважно залежить від їхньої власної волі, особистої готовності позбавитися нерішучості чи ледачості духу. Хто боронить перейнятися цим вже й сьогодні, переступаючи брак у країні належної суспільної мотивації корисності й потрібності таких дій і кроків?

Насправді, тих, котрі *переймаються* (особисто мене в цьому переконує і пошта, що надходить на моє ім'я на Національне радіо), маємо сьогодні не так уже й мало. Ще більше тих, які *готові перейнятися*, лише б відчували бодай мінімальну державну чи суспільну підтримку й заохоту. Саме до них — тих, котрі прагнуть звільнитися від російськомовної залежності й утвердитися у якісному українському слові, я й звернув би такий свій заклик: якщо ви, мій читачу чи слухачу, перебуваючи на шляху до літературної української мови, наштотхуетесь на перешкоду — на суржик, що його тяжко подолати, то я просто благаю вас — не знічуйтеся перед ним, не соромтеся вживати суржикові форми, якщо літературні не спадають на пам'ять. Разом із вами кожен розумний зрозуміє: у даному випадку суржик — явище переходове, минуше, неприємна зупинка на шляху до якісного оволодіння однією з найдосконаліших мов світу — українською мовою.

- Анатолій ПОГРІБНИЙ, професор, голова Київської організації НСПУ

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

Вінець та використання рясен, колтів і нашійних прикрас. Реконструкція В. І. Якубовського, малюнок художника Б. М.

Це було так давно (в минулому столітті), що вже й не згадати дослівно нашої розмови. Зосталося від неї лиш враження — розмите, серпанкове.

Я знаю, Василю, таке не дозволяється, але мені кортить їх погладити. Узяти в руки, відчуті їхню вагу. Василь знижує плечима: чудний ти — бери, раз так хочеться.

І він обережно підіймає скло факультетської лабораторної вітрини, де знайшли собі притулок видобуті із землі, з-під трави забуття, кам'яні сокири, шкребки, ножі, вудила...

І ось я вже погойдую їх у руці — ті неймовірні, ті посивілі в часі бронзові вудила. Власне, цієї миті я ніби зважую на долоні відшумілі роки, віки, тисячоліття. Бо ж вудила — скіфські! Бо ж якийсь незмірно далекий наш пращур, не раз, було, устромлював ті вудила (авжеж, авжеж, не сумнівайся, — саме так воно й було!) в оскалену морду жеребця, й зелена від степової ковили конева слина скрапувала на втерті рукави шкрявляючої скіфської одяганки, на молоду траву, на вічну землю, яка ще не відала тоді, що в майбутньому їй суджено йменуватися подільською, українською.

Цікаво мені, чи годилися б ці вудила для сучасного коня?

А чого ж, каже Василь. Чіпляй вуздечку, та й...

І що той нинішній жеребчик? Відчує себе вільним, майже диким? Таким, як був його невідомий предок?

Гм... Чи може вважати себе вільним той, кого загнуждали?

АРХЕОЛОГОМ
ТРЕБА НАРОДИТИСЯ

Кандидат історичних наук, доцент Кам'янець-Подільського університету Василь Якубовський — мій одноліток, я старший усього на кілька тижнів, проте почуваюся в його товаристві шестнадцятирічним підлітком. Бо що я таке? Бачу і сприймаю світ, сказати б, у тій площині, яка нині є переді мною. Бачу світ плоским, одновимірним. Не щастить мені постійно перебувати в плінні історії. А Василь... Він дуже навіть просто, залюбки бесідує собі з віками! З отими кам'яними сокирами, кістяними наконечниками стріл, керамічними статуетками, з глиняними печами, жертвениками, прадавніми точильними брусками, горщиками, попелом, майже доісторичним обсмаленим зерном, а через них — зі скіфами, кіммерійцями, слов'янами. Для нього отой наконечник із уявною стрілою ще й досі летить у небі, прошиває, з'єднує, в'яже собою століття... І хоч колись, во в'яже оне, і я вирушав із Василем в археологічну експедицію, ділив із ним похідний хліб-сіль та вечірнє вино, дрімив просто неба на ожерядній соломі, мокнув у дощі та запізнїлий весняний хурделиці під Летичевом, збирав давні-прадавні черепки в басейні подільської річки Вовк, — нічогосінько я в тому череп'ї не тямив, не відчував себе археологом, не став істориком. Бо й істориком, і археологом треба, либонь, народитися. Як і музикантом, малярем чи, скажімо, страсто-терпцем-ченцем.

А Василь? О, він боюю милістю історик, археолог, дослідник матеріальної та духов-

ПІД ТРАВОВОЮ ЗАБУТТЯ —
СКАРБИ ПАМ'ЯТІ

ної культури давніх українців. Не раз добував він із землі, з-під трави забуття коштовні скарби, але жодного разу не відповідав на обивательське запитання, скільки ж вони коштують у сучасному грошовому вимірі. "Ім немає ціни, — мовив у таких випадках. — Бо скажіть, яку ціну має людська пам'ять?"

Народившись у славній сопілкарями Мельниці-Подільській, закінчивши там школу, він вступив на історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського педінституту (нині університет), а далі й сам став доцентом цього ж вузу.

БОЛОХІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Пишу ці рядки, спонукуваний не просто ностальгічними спогадами молодості про незабутні мандрівки отчим краєм. Причина, що змусила мене взятися за перо, — теперішня, зовсім "свіжа" причина. Це — великоформатна книга Якубовського "Скарби Болохівської землі", видана в 2003 р. Інститутом археології Національної академії наук України.

Що ж то за край такий — Болохівська земля? Де його межі? Про це вже у нас на Хмельниччині писав кандидат історичних наук, хмельничанин Олекса Журко, спасибі йому. Писав про це і я ще в сімдесятих роках минулого століття та, на жаль, не зберіг тих друкованих у періодиці матеріалів.

Але ж є у мене ходячий "матер'ял", себто Василь Іванович Якубовський! За його словами, Болохівська земля — це той простір, що простерся поміж річкою Хоморою та Бужком на Хмельниччині. Сюди входила також незначна частина нинішніх Житомирщини та Вінниччини. Тобто, ця земля була розташована на порубіжжі Київського і Галицько-Волинського князівств, займаючи верхів'я річок Случ і Тетерів та північно-східну частину Побужжя з центром у Меджибожі. Городища в селах Губин, Великі Деревичі й Кудинка вчені визнають рештками однойменних болохівських літописних міст Губин, Деревич і Кудин. Літописні назви "Сімоць" відповідає село Сьомаки, назви "Чарнятинці" — село Великий Чернятин. А от згадку про Білобережжя вчені пов'язують із селом Берегелі. Уявляю, як же возгордиться поет Павло Гірик, який придбав собі там хатину, коли довідається, що він відтепер "автоматично" став болохівцем, що безмежні луки за його городом, ліс на обрії ("аки боровь" зі "Слова о полку...") воістину "літописні", й очерет у тамтешніх берегах шумить тривожно й віщо, достоту, як у тому ж слов'янському "Слові".

А втім, Якубовський видовжує південні кордони цієї землі аж до басейнів річок Вовк, Згар і Згарок, до Хмельницького, деражнянських Вовковинців та вінницького Літина. І які ж вони войовничі були, ті славні болохівці! З самим Данилом Галицьким воювали. Аж мусили у 1235 році заступатися за них князі Михайло Чернігівський та Ізяслав, вимагаючи від Данила Романовича, могутнього короля, відпустити додому захоплених ним у полон болохівців: "лето же наставшу нача посылать Михаил и Изяслав и грозича: дай нашу братию или придем на тя войною".

Усе це, либонь, цікаво небайдужому серцю, йдеться ж бо про історію рідної сторони! І все ж, і все ж... Мусимо жорстко звукувати тему, адже мова в книзі — про відкриття речових скарбів, виявлених у процесі археологічних розкопок деяких населених пунктів Болохівської землі (хоча, з іншого боку, як же розповісти про скарби, оминувши історію краю!).

Важливу роль, отже, в історичному пізнанні Болохівської землі посідають скарби. То також своєрідні "стріли", випущені з минулого в нині суцільний день, дарма, що тамтешні люди ховали їх у тайниких лихого воєнної пори монголо-татарських завоювань XIII століття. Окремі з них — досконалі взірці ювелірного мистецтва світового рівня. Як, приміром, унікальний комплекс прикрас із розкопок болохівського укріпленого центру біля села Городище Деражнянського району. Скарб відкрито слов'яно-руською археологічною експедицією у 1970 році під керівництвом автора книги. Знахідка демонструє

комплекс срібних і позолочених прикрас XII—XIII століть, який належав феодальній родині з династії чернігівських князів Олго-вичів. За збереженістю, комплектістю та історико-художньою вартістю цим коштовностям в Україні рівних немає.

Першу публікацію скарбу на рівні сучасних вимог здійснив Василь Якубовський в українському академічному виданні "Археологія" за 1975 рік. Деякі прикраси зведено ним у дисертацію, що її Василь Іванович успішно захистив на спецраді Інституту археології НАН України в 1984 році (один наруч скарбу, що відображає дії скоморохів, опубліковано у знаменитій праці Б. О. Рибаківа "Язычество Древней Руси").

На початку 1980-х, згідно з урядовим рішенням, скарб із Хмельницького передають у Київ, де він тривалий час прикрашав експозиції Державного музею історичних цінностей України. Відтак окремою пересувною виставкою експонувався для вчених 5-го Міжнародного конгресу слов'янської археології, а в складі виставки Міністерства культури СРСР побував у Канаді, Італії, Японії, аж доки його повернули у фонд Хмельницького обласного краєзнавчого музею (А скільки тих скарбів, наших, українських, віднайдених українськими ж археологами, осіло в ленинградському Ермітажі, в московських музеях! Це могло б стати темою окремої публікації, своєрідної монографії).

У результаті багаторічних розкопок болохівського городища Вали в околицях села Теліжинці (Старосинявський район), що також велися під керівництвом Василя Якубовського, 1978 року добуто ще один великий і багатий скарб XII—XIII ст. — 32 срібні та позолочені жіночі прикраси.

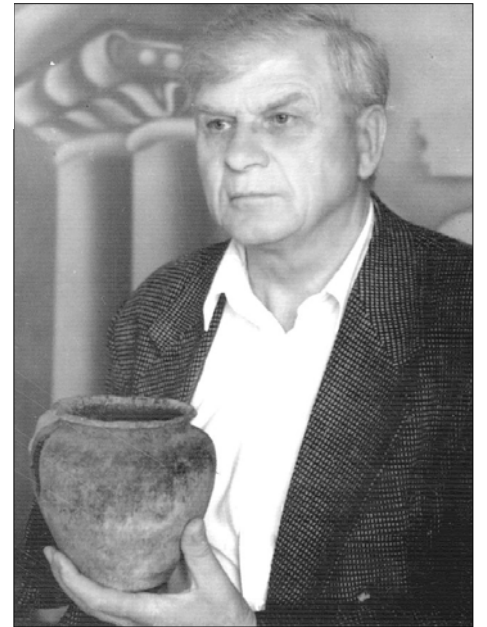
Друга велика частина матеріалів, залучених у це дослідження, походить із розкопок болохівського укріпленого центру поблизу Шепетівки (с. Городище). У літературі він знаний ще під назвою Велике Городище, яке автор, до речі, ототожнює з літописним містом БОЛОХІВ.

ЗА МОЄ ЖИТО...

Майже сорок років минуло з того часу, як тут завершилися археологічні дослідження. І що ж? Матеріали розкопок у вигляді багатотисячних колекцій пам'яток матеріальної та духовної культури України-Руси в 60-х роках вивезені в Ленінград і, як власність, передані у фонд Відділу історії руської культури Державного Ермітажу. Хочеш нині вивчати СВОЇ матеріали — плати в російську музейну казну неабиякі гроші! Майже неможлива і публікація цих матеріалів: Відділ виставок і розвитку Ермітажу за поліграфічне відтворення археологічних пам'яток (не своїх, а чужих, себто НАШИХ!) ставить перед закордонними (тобто неросійськими) юридичними та фізичними особами такі фінансові зобов'язання — аж страшно стає. Як же діяти в цій ситуації? Якубовський залучає до роботи над відповідним розділом своєї книги росіянку Г. О. Піскову. Вона й подає інформацію про вивезені з України археологічні колекції — 16 речових скарбів!

ПРОМІЖНИЙ ФІНІШ

Спробуємо, отож, дещо підсумувати. Наприкінці 90-х років список коштовностей Болохівської землі поповнився ще п'ятьма скарбами із розкопок літописного Губина. Загалом, автору вдалося зібрати відомості про 24 знахідки болохівських скарбів. Вони, як і заведені на них польові охоронно-інвентарні документи, зберігаються у відомчих архівах і державних сховищах Хмельницького, Києва, Санкт-Петербурга. Їх досліджували в культурних шарах, вік яких конкретно датується літописними повідомленнями, й тому вони є еталонними в розкритті багатьох проблем, пов'язаних із вивченням історії та культури Болохівської землі XII—XIII століть. Ці скарби засвідчують, що згадані історико-мистецькі джерела поки що не зведені в од-

Василь Іванович Якубовський

ну публікацію, дані про них розсіяні в різних, переважно обласних, виданнях, а самі скарби, зосереджуючись у музеях України та Росії, в силу відомих правил, мало доступні для вивчення. Ось чому давно назріла потреба повноцінної публікації, яка б відкрила фахівцям широкі перспективи для роботи з матеріалами скарбів. Заповнити існуючу прогалину й покликана праця Василя Якубовського "Скарби Болохівської землі". Подякуймо ж йому за вагомий внесок у вивчення історії рідного краю. Порадіймо, бо не перевелися люди, котрим та історія близька.

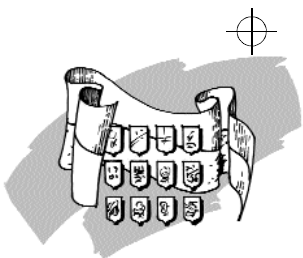
Додам до цього, що книга щедро ілюстрована. Ми бачимо скарби в кольорах — оті сережки, колти, намиста, підвіски, рясна, скроневі кільця, персні, браслети, іконки, хрестики, медальйони... Який же вигляд мали вони на тодішніх жінках і дівчатах? І таке питання теж передбачив автор: запросив до співпраці кам'янецького художника Бориса Негоду, і той створив кілька акварельних образів "болохівських" жінок, "одягнувши" на них оте ювелірне диво. Прекрасні жінки, чарівні дівчата!

* * *

...У молодості Василь Іванович (буває ж таке на світі!) разюче нагадував 35-го президента США Джона Кеннеді. Обличчям, поставою. Колись я буквально доймав його тією схожістю. Уявіть собі: блукає подільськими полями та заплавами президент Америки, вибирає черепки черняхівської, трипільської чи ще якоїсь культури. Визбирує та усміхається, заглядаючи тим черепкам в обличчя, наче щойно знайденим немовлятам-сиріткам, обережно стирає з них брудні висохлі сльози гірких століть, ніжно гладить... Тільки усміхається не так, як більшість американців, завчено, ненатурально, а по-своєму, по-слов'янському: лагідно, щиро, лише зморшки від польових вітрів на його засмаглому виді біліють...

● **Броніслав ГРИЩУК,**
м. Хмельницький

ЯК ПРАВИЛЬНО НЮХАТИ ГОЛЛАНДСЬКІ ТЮЛЬПАНИ

... А ви кажете: тюльпани, вітряки, канали. Усього цього в Голландії не бракує, але вона починається не з квітів.

Бо шлях до Королівства Нідерланди пролягає через його посольство в Києві. Українські працівники посольства поглядають на відвідувачів із погордою осіб монаршої родини й не відмовляють собі в задоволенні хоч трохи, але познущатися з тих, хто прийшов по візі.

— Пасматрелі сейчас на часи, сделали выводы і пішли завтра, — пані, якої за вікном багато, мов Руслани Писанки, демонстративно закриває його жалюзі.

Інша приймає документи у вікні поруч і через кожні 15 хвилин зникає на майже стільки ж, із посмішкою пояснюючи знудженій чеканням черзі: «Я тільки чаю попійть».

Але нарешті у вашому паспорті з'являється шенгенська віза. Далі, як у приказці: чемодан, аеровокзал Бориспіль, Росія, мовою якої вам роздатовано пояснюють:

— А ви чьо, не можете на монітор поспостеріть, кудам ви ідіть? — хоч «ідті» саме до тієї дами в уніформі, що пояснює. Менше з тим. Мене чекає славне місто Маастрихт, де Європейський центр журналістів проводить для них міжнародний семінар.

І Маастрихт мене таки дочекався — тихий та екологічно чистий, мов якийсь західноукраїнський райцентр. Із середньовічними будинками, соборами й вузькими (ніби у Львові!) вулицями. З колекцією живопису фламандської школи в музеях і підземними печерами гори Сент-Пітерсберг, де цей живопис ховали від фашистів у роки війни. Під час воєн, що відбувалися раніше, тут ховалося від ворогів кмітливе місцеве населення, поки ті, сердешні, даремно шукали маастрихтів у порожніх будинках. Мабуть, і завдяки цьому в їхніх нащадків, як складається враження, проблем майже немає. Клопоти з'являються ближче до вечора, — коли сутужно з вільними місцями в кав'ярнях і ресторанах, напханих туристами.

Тутешніх людей — аж 100 000, на вулицях перехожих мало. Може, й тому, що недільного дня всі сипонули на центральну міську площу (приблизно одна п'ята київського Майдану Незалежності) — у людей Фестиваль середини літа. Народні гуляння по-голландськи мають такий вигляд: по вулицях ходять мальовничі оркестри, серед яких яскраво-рожевими сукнями вирізняються музикантки нетрадиційної орієнтації. В інших, традиційних, — теж однострої й

ударні інструменти в руках. То змагалися школи самби, ритмічно гамселячи в бубни так, що будь-який бразилієць позаздрив би. Публіка з представників чи не всіх рас і національностей сприймає видовище з щирою, майже дитинною радістю, витанцювуючи разом із музикантами й ведучись на всі їхні провокації. Хоч би таку: диригент кілька хвилин терпляче вчить публіку, як треба аплодувати в унісон із мелодією. Відтак у нагороду всім бажаючим роздають безкоштовну колу — картина загальної ідилії, над якою пливе підозріло запашний дим від цигарок.

Як і скрізь у Нідерландах, легкі наркотики в Маастрихті можна придбати й уживати, не вступаючи в конфлікт із законом, вельми ліберальним до курців маріхуани. Авторів цих рядків її пропонували тричі і стільки ж разів спіймали облізля (усе ж такі звання свідомої просвітянки зобов'язує, знаєте). Першого разу — в кав'ярні, яка тільки так називалася, а насправді була місцем споживання не лише кави. На розчарованому обличчі офіціанта, здається, було написано: чого ж ти сюди прийшла?

Іншого разу на вулиці причепився господар крамнички з поетичною вивіскою «Зерна голландської пристрасті» й пишним кущем конопель (намальованих). Відтак — темношкірий хлопчина й біла дівчина на залізничному вокзалі пропонували купити в них «та-а-а-ких класних цигарок», та ще й мені, як іноземці, зі знижкою — на честь того, що збірна Нідерландів потрапила в напівфінал Євро—2004. Ціни, як і назви, — різні, у місцевій рекламній газеті їх друкували поруч із гаслом «Зупиніть тих, хто розповсюджує наркотики!». Отже, розжитися тим добром можна за 3,50 євро, а можна й за 22, — залежно від якості «карамельної мрії» чи «коричневого щастя». Остання назва промовиста, мов купи іншого «щастя» у занедбаній громадській вбиральні. Одне слово, не судилося мені скуштувати голландської пристрасті.

А спостерігати за її проявами довелося — просто на бруківці набережної річки Маас одного тихого вечора лежала собі закохана пара. Чемно обравши місце для любові трохи обабіч, — щоб перехожим не заважати. До слова, — гомосексуальних пар, про нідерландську сво-

боду для яких в Україні чула чимало, в Маастрихті жодного разу не побачила. Зате почула рішучу відсіч геїв на моє прохання зупинитися в їхньому готелі в Амстердамі. Це вже згодом до мене дійшло, де ночувати збиралася, купившись на інтернетівське оголошення про «дуже дешеві кімнати для гостей». Господарі готелю надіслали холодно-офіційного електронного листа: ще якби ви, пані, були паном, може, й знайшлася б для вас кімната, а особам жіночої статі даху над головою не надаємо. Веселковий прапор вам, хлопці, в руки. Вік не забуду цілих 10-ти нічних годин в амстердамському аеропорту Шіпхоль, доки чекала на літак рідних українських авіаліній.

У Шіпхолі порядному подорожньому переночувати ніде, хіба що на лавочці в кафе під дахом аеропорту. Сюди ж приходять ночувати місцеві дуже охайні бомжі, що не нагадують вітчизняних ні зовні, ні за запахом. І щойно мені наснився Київ, як поруч звідки не взялася компанія інших бомжів, дуже голосистих, вони гучно виконували якийсь-там свій фольклор. На що авторка цих рядків кризів сон відреагувала не зовсім політкоректним, та все ж цілком нормативним фольклором українським, щось у дусі «чорти б вас вхопили». Могутня сила нашого слова — хлопці замовкли одразу й так само мовчки відійшли від лавочки на безпечну відстань. І щойно мені знову наснився Київ, як чемно розбудив службовець в уніформі. Він, звичайно, просить вибачення, але настійно радить мені не спати: «У нас тут, взагалі-то, спокійно, і ми гарантуємо безпеку всім пасажиром, але про всяк випадок... Ви ж розумієте».

Ще я розумію, що дурять українського туриста безбожно. Наприклад, казками про те, що національного голландського багатства — тюльпанів — із країни ніяк не вивезеш. Ще й як вивезеш — прозоре пакування з цибулинками тендітних рослин можна собі купити за щонайменше 9 євро за кілька штук. Без жодної гарантії, щоправда, що вони приживуться у вас на Батьківщині. Або ще принада для наївних — група юних співвітчизниць модельної зовнішності буквально сприйняла оголошення: купуйте товари в Шіпхолі, і вам повернуть вартість авіаквитків. Потім похнюплені дівчата сиділи над

флаконами парфумів і пляшками з віскі й трохи не плакали — жодної валюти додому не повезуть. А продавці пояснили: це ж не гарантія виграву, це тільки лотерея. У відповідь двометрова копія ляльки Барбі щідила кризів зуби: — Кидали безсовісні, я ж увесь гонорар у вас спустила!

У літаку Барбі втішали подруги: — Да брось, хорошая страна, в принципе, даже если без денег. Це той випадок, коли устами манекенниць говорить істина.

• **Людмила ПУСТЕЛЬНИК,**
Київ—Маастрихт—
Амстердам—Київ

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Регістраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любова Голова.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голова, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України». Зам. № 3301230. Наклад 16 000.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світліни не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.